

SIMPLICIVM
MEDICAMENTORVM

EX NOVO ORBE DELA-
TORVM, QVORVM IN
MEDICINA VSVS
EST, HISTORIA,

Hispanico sermone descripta à D. NICOLAÒ
MONARDIS, Hispalensi Medico;

Latino deinde donata, & annotationibus, iconibusque
affabre depictis illustrata à CAROLO
CLVSIO *Atrebate.*

ALTERA EDITIO.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.

M. D. LXXIX.

SUMMA PRIVILEGII.

PHILIPPI Regis Hispan. &c. Ducis Brab. &c.
Privilegio cautum est, ne quis ante quadriennium citra
Christophori Plantini voluntatem, librum De Simplicibus
medicamentis ex Occidentali India delatis, quorum in
Medicina usus est, &c. imprimat, aut alibi impressum
importet, venalemve habeat, intra omnes ditionis eius
fines; qui secus faxit, confiscatione librorum, & pœna
sisco Regio exsoluenda, multabitur: vt latius patet in
ipso diplomate.

Subsig.

I. de Witte.

M E D I C A M E N T O R V M

EX NOVO ORBE DELATORVM,
 QVORVM IN MEDICINA
 VSVS EST, HISTORIA.

Copal & Anime.

DVO resinarum genera multum similia
 ex Hispania noua adferuntur, quorum
 vnum Copal vocatur, alterum Anime.

COPAL resina est admodum can- Copal.
 dida, & lucida, & transparens, magnis
 fragmentis, Diacitri valde transparentis
 haud dissimilibus, satis odorata, sed non perinde vt Anime.
 Ea Indi in suis sacrificiis suffumigij loco vtebantur, eamque
 ob causam Sacerdotibus in templis suis frequenti in vsu, ad-
 eò, vt cum Hispani nostri primùm eò appellerent, huiusmo-
 di suffitibus naribus eorum admotis exciperentur.

V T I L I S est ad frigidos capitis morbos, & Thuris, aut
 Anime vicem explet. Calida secundo gradu, humida primo.
 Resoluit ac emollit, ob partes quas habet aqueas.

A N I M E arboris est lacryma seu resina, alba, ad Thu- Anime.
 ris colorem nonnihil vergens, verùm Copali magis oleagino-
 sa. Defertur granis Thuris, sed crassioribus, que constricta
 luteum colorem ostendunt instar resinae: gratissimi ac sua-
 uissimi est odoris, & prunis imposita, facile consumitur.

D I F F E R T ab Anime Orientali, quòd neque tam Anime ori-
 tale.
 candidum, neque tam lucidum sit. Orientale item magnis
 fragmentis adfertur transparentibus, * ita vt nonnulli Cha-
 rabe seu Succini speciem esse suspicati sint, quam Ambarum Ambarum
 colliquatū.
 colliquatum nuncupant, è quo sphaerulae precarie tornantur,
 cum nihil sit minus: nam Charabe Bitumen est, cuius ma- Charabe, &
 eius natales.
 gna fragmenta hamis ferreis è mari Germanico eruuntur,

utpote quod è fontibus in ipso mari manat, Bituminis modo, atque aëri expositum, statim cogitur & desatur, ut conuicere licet ex bacillis, & aliis maris purgamentis, quæ in fragmentis illis conspiciuntur. Vnde eorum error colligitur, qui Populi lacrymam aut Pini esse putarunt. Hermolaus Barbarus vir doctissimus, ait Anime Orientale colligi vicinis locis pago, in quo Thus nascitur, & ab illius pagi nomine, Anime vocari.

Succinum
non est la-
chryma.

Anime A-
mericum.

Anime fa-
culates.

NOVÆ Hispaniæ Anime colligitur ex arboribus mediocris magnitudinis, per incisionem, Thuris aut Masticiis modo.

HUIUS vsus est in plerisque, sed capitis præsertim morbis, à frigiditate prouenientibus, & defluxionibus purgationes subsequentes, cubiculis per hiemem (etenim aërem purgat) & capitis operimentis, dormire sub noctem volentibus, sufficit, quinetiam ipso capite, si qui cephalæa & hemicrania laborant: nam caput roborat.

MISCETVR emplastris & Ceratis, vbi roborare, & frigidos humores, flatusq; resoluerè opus est. Thuris vicem supplet, cum in suffitibus, tum in iam dictis. Cerebrum roborat, emplastris modo adhibitum, atque etiam ipsum ventriculum reliquasque partes nervosas, Cerati modo, tertia parte cere admixta; atque sic gestatum diutius, & subinde renouatum. frigiditatem è quacumque corporis parte elicit. Calida est secundo gradu, humida primo.

Xolochco-
palli.
Copalca-
huitl.

Gomara in Mexicana Historia duo Copalis genera facit; alterum rugosum, quod Xolochcopalli vocari dicit, molle, Thuri simile: alterum, multo præstantius, Copalcahuitl, quod plerique myrrham existimarunt. Vulnerata arbore guttatim stillat liquor albus, qui statim concrevit.

* Qui plura de Orientali Anime volet, legat nostras annotationes in cap. 8. lib. 1. Historiæ Aromatum. Nobilioris illius Orientalis Anime fragmento, quod aliquot uncias pendebat, donatus sum ante biennium à doctissimo Hugone Morgano Pharmacopola Londinensi.

Toçot-gue-
bit.

Refert Fragosus, in India Occidentali arborem inueniri Toçot guebit, id est, lignum desiderij seu exoptatum, dictam, Populo similem, summi candoris, cuius materies, ob candorem, læuorem, & splendorem, sum-

rem, summè expetebatur ad idola fabricanda. Sub cuius cortice nascitur gummi seu Resina, Thuri nostro similis, sed candidior, & minoribus fragmentis, quo istic vtuntur, vt nos Thure.

Tacamahaca.

DEFERTUR item ex Noua Hispania, aliud gummi ^{Tacamahaca.} seu resinae genus, ab Indis Tacamahaca vocatum, quod nomen apud Hispanos retinuit. Colligitur vulnerata arbore, magna vt Populus, admodum odorata, cuius fructus ruber est, Peoniae seminis modo.

PLURIMVS huius vsus est apud Indos, praesertim in ^{Tacamahaca facultates.} tumoribus omnibus: nam eos mirabiliter resoluit, maturat, & tollit, vt etiam omnes dolores ab humoribus frigidis & flatulentis prouenientes.

COLORE est Galbani (nec desunt qui idem esse putent) vnguibus albis, vt Ammoniacum, odore graui, atque etiam sapore, ita vt prunis iniecta, & naribus admota, mulieres vteri suffocatione laborantes ilico liberet. Umbilico emplastri modo imposita, vterum suo loco retinet: atque huius vsus adeò mulieribus est familiaris, vt ab eis maxima ex parte absumatur, quando quidem efficacia experiantur eius remedia, cum in vteri suffocationibus, tum in roborando ventriculo. Nonnullae delicatiores ambarum & moschum addunt. Maximè utilis est, ad resoluendos & tollendos omnes dolores, ab humoribus frigidis & flatulentis prouenientes, emplastri modo adhibita: Eiusdem est efficacia in tumoribus frigidis, quoniam eos resoluit, maturat, & absomit ilico. Non liquefcit, sed ita tenaciter semper adheret, vt auferri, nisi opere absoluto, non possit.

EXPERIMENTO comprobatum est, qualescumque defluxiones reprimere, linteo exceptam, & ad vtramque aurem, aut eam ad quam fit defluxio, adpositam. Temporibus imposita cerati modo, defluxum in oculos, aliasq; faciei partes detinet. Dolorem dentium sedat, dentibus, etiam corruptis, imposita: atque si hac dens corruptus vstuletur,

prohibet ne corruptio longius serpat. Pectori & humeris vt
emplastrum imposita, dolores eorum finit.

Emplastrum
stomachi-
cum.

Ex ea, styracis tertia parte, & ambari momento, fit
emplastrum stomacho longè utilissimum: siquidem eum ro-
borat, appetitum ciet, concoctionem iuuat, & flatus discutit.
Eodem modo cerebro imposita, eum roborat, & dolores au-
fert. Magna est efficacie, in doloribus coxendicis, & omni
articulorū morbo, præsertim si ab humoribus frigidis aut mi-
xtis proueniant: quoniam eius resolutio adstrictionis parti-
ceps est, qua de causa mirum in modum partes roborat.

SOLA, iuncturarum aut neruorum vulneribus imposita,
ea curat: nam statim suppurat & spasmus prohibet. ego
tertiam partem cere admisceo, quoniam facilius inducitur.

IN summa, adeò celebris est eius vsus, vt plebs ad qua-
lemcumque dolorem aliud remedium non norit, modò non
sint inflammationes admodum calidæ: sed & in his admo-
dum utilis est, in morbi declinatione, ad discutiendum qui
supererat humorem. Calida est initio tertij gradus, multa
adstrictionis particeps, & sicca in secundo.

Caraña.

Ex Continentis parte interiore, per Carthaginem &
Nomē Dei, defertur resina colore Tacamahacæ, sed splendi-
dior, liquidior, ac densior, lingua Indica Caraña dicta, quod
nomen etiam apud Hispanos retinuit, odore Tacamahacæ,
sed grauiore. Pinguis est & oleaginosa, ideòque tenax sine
multa adglutinatione & colliquatione. Medicamentum no-
uum est, quod decem annis elapsis primùm huc illatum est.

Caraña.

Caraña fa-
cultates.

Ea vtuntur Indi in tumoribus & omnis generis dolori-
bus. Ad eosdem morbos laudatur, quos Tacamahaca curare
solet, & minore temporis spatio vires suas exerit: sic vt quos
Tacamahaca non curarit, Caraña sanet. Exemplū vidimus
in eo qui ob humeri cruciatus iam multo tempore brachium
mouere non poterat, tametsi Tacamahaca vsus esset: sed
postquam

postquam Caraña vti cœpit, triduo sanitati restitutus est.

MIRA est eius vis in iuncturarum doloribus: nam imposita, facile eos curat, modò nulla sit calidorum humorum influxio. Tumores inueteratos dissoluit, defluxiones humorum frigidorum aut mixtorum sistit: ad quosuis neruorum & cerebri dolores valde utilis: Vulnera q̄ recentia, neruorum præsertim & iuncturarum nullo alio admixto medicamento sanat. Defluxiones in oculos & alias partes reprimat, ad aures atque temporibus imposita. Excedit secundum caloris gradum. Colligitur vti superiores, vulneratis arboribus.

SED ex eadem Carthagine noui regni prouincia, allata ad nos est Caraña quedam purior, & Balsami modo limpida, superiore multò præstantior, utilior, & odoratior.

Caraña purior.

Oleum Cicinum.

GELISCO noua Hispania prouincia, oleum seu liquor quidam adfertur, cui, oleum ficus infernalis Hispani nomen indiderunt, eo quòd ex arbore cum fructu, tum foliis simili Ricino, sed in maiorem altitudinem, ob soli vbertatem, excrecente, elicitur.

Oleum ficus infernalis.

EADEM verò ratione hoc oleum Indi eliciunt, quancum docuit Diosc. lib. 1. cap. 30. hoc est, contuso semine, deinde in aqua cocto, postremum oleo innatante cochlearibus excepto. Hac eliciendorum oleorum ratio è seminibus & fructibus, Indis admodum familiaris est, quippe qui nullam expressionem norint: sed etiam hoc oleum eo modo quàm expressione facilius elicitur.

Oleorum eliciendorum ratio.

MAGNIS viribus pollet istud oleum, veluti experientia, & multo eius vsu comprobatum est, cum in India, tum in his regionibus. Omnes morbos ab humoribus frigidis provenientes sanat, omnes tumores dissoluit, flatuq̄ discutit, præsertim in ventris, eamq̄ ob causam non modò in Anasarca utile, sed in omnibus hydropisis generibus, si venter eo inungatur, & aliquot gutta vino aut alio liquore comodo excepta scribeantur;

Olei cicini facultates.

beantur; etenim aquas euacuat, quod etiam minore noxa facit, clysteribus iniectum. Ventriculum frigidis humoribus & flatibus liberat: & coli doloribus vtile, si partes affecta eo inungantur, & aliquot guttula sumantur. Efficacius subuenit Ilei doloribus, vt experientia nos docuit. Dolores iuncturarum, modo à causa non admodum calida proueniant, tollit, humorem euacuando, si aliquot huius olei gutta pingui iure gallinae dissoluta sumantur. Partes corporis contractas, si eo inungantur, curat, neruos emolliendo, & extendendo. Stomachum, vterum, & lienem obstructionibus liberat inunctione. Aluum puerorum emollit, illito toto ventre, atque ventris animalia pellit, maximè si eius vna aut altera gutta è lacte aut iure pingui propinetur. Ad psoras & vlcera capitis manantia valet: prodest auriu doloribus, & omnibus cutis vitis, varosq; mulierib. plerumq; infestos illitu expurgat. CALIDVM est initio tertij gradus, humidu secundo.

RICINVS AMERICVS.

BITUMEN ET AMBARVM.

9

Hoericini genus ego vidi, quod ante aliquot annos ex America ad-
ferti cœpit, vulgari paulo maius, cuius operimentum seu filiqua illa
triangula quæ semina continet, tuberculis asperis non est obsita, vt in
vulgari, sed læuis & cinerei coloris. Ipsum granum siue semen vulgari
simile, nigrum tamen & non maculosum vt illud, mirifica (vt aiunt)
purgandi facultate præditum: nam etiam si dimidia tantum vnus gra-
ni pars sumatur, valenter supernè & infernè purgare referebat qui mi-
hi dabat, & Curcas istic ab incolis vocari.

Et quandoquidem in ricini mentionem incidimus, videre memi-
ni, dum Hispanias peragrarem, circa Malacam, & Calpen ad fre-
tum Herculeum, aliisque maritimis Baticæ locis, Ricini plantas cras-
situdine humana, altitudine verò trium hominum, multis prægrandi-
bus ramis brachiatas instar aliarum arborum: hi rami (multis enim
annis durat arbor) tertio aut quarto quoque anno putari solent. Ex-
actissimè sanè conueniebant Dioscor. descriptioni. Refert etiam Bel-
lonius lib. 1. obseruat cap. 18. magnas in Creta insula Ricini arbores se
obseruasse. An verò his similis sit ea arbor quæ Curcas Americorum
profert, planè ignoro, cum is qui inde fructum eum attulisset, arboris
formam describere non posset, & eum siccum, qualem hîc exhibeo,
dumtaxat viderim.

Bitumen.

IN Cuba inueniuntur fontes iuxta littus maris, Bitu- Bitumen.
men nigrum manantes, veluti pix, grauis odoris, quo Indi
in morbis frigidis vtuntur. Hispanis seruit picandis nauibus,
quia pici nauali similis est, sed seuum admiscet, vt melius
induci possit. Veterum Naphtham esse puto, cuius duos fon- Naphtha.
tes Babylone inueniri Posidonius refert, albæ & nigra.

Nos eo Bitumine vtimur in vteri morbis, quòd eum Bituminis
suffocatione liberet, naribus admotum, aut vulus inditum, facultates.

CALIDVM est in secundo gradu, & humidum in
primo.

Ambarum.

NUNC mittit nobis Florida noui orbis prouincia Am- Ambar gri-
bar quod vocant Griseum, idque in littus eiectum inueni- seum.
tur à Canaual ad promontorium vsque D. Helena.

VARIA est circa eius originem opinio: sed verissimum Ambar bi-
est, Bituminis genus esse ex fontibus in alto mari manans, tumen est.
quod aëri expositum, illico densatur, vt solent pleraque, quæ

sub marinis aquis tenella & mollia sunt, at aqua exempta, durantur, vt Corallium, Succinum.

S O L V S Simeon Sethi & Aëtius inter Græcos eius meminere, è quibus prior, Bituminis modo è fontibus suis manare asserit, pessimūq; id esse quod à piscibus deuoretur.

Ambar non est sperma Balenæ.

I N D E conuellitur eorum opinio, qui Balenarum sperma esse asserunt, ex eo decepti, quòd interdum in Balenarum ventriculis inueniatur, quæ illud aquis innatans nonnumquam deuorant, alimentum esse existimantes.

V E R V M est, meo tempore Balenam circa Canarias, quas fortunatas insulas putant, captam, in qua inuenta sunt plus quàm quatuor Ambari libra: postea tamen insuitas Balenas cum suis catulis interfecerunt, sed nihil Ambari in eis inuentum est.

N O N desunt qui Ambar ex fructu quodam ad maris litus nascente fieri dicant, qui Aprili & Maio mensibus maturefcit, & odoratus est, quem decidentem vorant Balenæ, quasi fructus in alimentum cedens, aliud quàm sanguinem & carnem generare possit.

Ambari delectus.

O P T I M I delectus est, vt nonnihil ad rubedinem tendat, album non aequè bonum, nigrum deterrimum.

E X C A L F A C I T, resoluit, roborat, quocumque tandem modo applicetur: nam calidi est temperamenti & sicci, cum pinguedine quadam, quæ illi facultatem emolliendi tribuit.

Ambari facultates.

V A R I Æ sunt Ambari facultates: nam cum oleo florū mali Arantijsiue Assyrijsiue in calente mortario permixtum, & vnguenti modo capiti illitum, illius dolorem leuat, cerebrum roborat & nervos, & frigidos qui infracti sunt humores resoluit: ad eadem efficax, emplastri modo cum Alypta muscata assiduè gestatum.

E I V S solius, aut cum moscho & ligno aloës permixti olfactu, cerebrum roboratur, memoria augetur, spiritus vigor &

gor & cordis vires reficiuntur : ideoque in pestis contagiis eius odor adprime utilis est , nec minus his qui frigidis defluxionibus vexantur, conuenit, si capitis tegmina atque etiam cubiculum vbi dormiunt, per hiemem eo suffiantur.

MAXIME prodest senibus, quod illorum spiritus vegetet, cor & cerebrum roboret, & crassos lentosq; humores, quibus plurimum abundat, extenuet, siue cibus indatur, siue vestes suffiantur, siue cerebro cordisq; regioni applicetur, siue vino, quo sibi faciem & manus abluunt, permisceatur.

SCOBIMagnetis, galbanoque miscetur, & emplastri modo mulierum vmbilico impositum, vterum suo loco retinet, & reliquos eius morbos profligat : eius autem assiduus odoratus prodest vteri procidentis, suffocationibus vero, in Liquid-ambar dissolutum, & xylo exceptum, vterique ori inditum.

STERILITATI à frigidis humoribus orta, hac compositione mederi soleo, quæ recipit Ambari partes duas, rasura eboris tenuissimè trita vnã, pulueris ligni aloës partem dimidiam, cum algaliæ momento fiunt catapotia, quorum tria pendentia drachmam vnã singulis triduis dabuntur, & emplastrum vmbilico, pessum vteri colo imponetur, purgatis tamen prius vti decet.

Catapotia pro sterilibus.

Ex eo, alypta moschata, & styrace fit emplastrum scuti forma, quod stomacho adpositum, eum doloribus liberat & excalfacit. Ex eadem massa factæ pilule, & mane sumptæ, flatibus discutiant, concoctionem iuuant, & appetentiam excitant : idem prestat ex vino odorifera mane sumpta hæc massa.

Emplastrum ex ambaro.

Catapotia alia.

TRITVM ambar & cera lutea exceptum, cordis regioni vtilissimè imponitur, ad sedandos dolores à flatibus aut alia quauis causa (modo calida non sit) prouenientes.

EADEM ratione qua senibus, melancholia laborantibus etiam conuenit, & paralyticis, si eo aut eius mixtura suffiantur,

12 LIQUID-AMBAR, ET EIVS OLEVM.
suffiantur, aut cerebrum, totaque spina eo inungantur: et-
enim Ambar præ cæteris medicamentis nervos et cerebrum
roborat. Quinetiam epilepticis fumus illius, naribus exce-
ptus, conuenit, siquidem eos excitat, & si assidue id odoren-
tur, non tam facile, neque tam vehementer eo morbo corri-
piuntur.

Ambar in-
ebriat.

ILLVD admiratione dignum, quod Simeon Sethi scri-
bit. Siquis Ambar odoretur antequam vinum bibat, eum
veluti ebrium ferri; si verò iniiciatur vino, maximè inebriare.

Liquid-ambar & eius oleum.

RESINA quam Liquid-ambar, & oleosum quid-
dam, quod oleum de Liquid-ambar, vocamus, ad nos ex
Hispania noua adferuntur, vtrumque odoratissimum, præ-
sertim oleum, quod delicatioris & suauioris est odoris.

Liquid-am-
bar.

Ocoçol.

EST verò Liquid-ambar resina collecta per incisionem
ex arboribus vastæ magnitudinis, pulchris & ramosis, cuius
folia hederaceis similia sunt, Ocoçol Indi vocant, cortice cras-
so, cinereo, qui incisus aut vulneratus crassum Liquid-am-
bar eiaculatur, cui cortex comminutus, odoris causa admi-
scetur, vt scilicet suauius & diutius spiret in suffitibus.

VBI nascuntur eiusmodi arbores, fragrantissimus est
aëris odor, adeò vt Hispani primum eò appellentes, istic a-
romata nasci, atque adeò eas aromatiferas esse arbores ex-
istimarent.

TANTA quantitate in Hispaniam infertur Liquid-
ambar, vt mercium vicem suppleat, vtribus & dolis eo im-
pletis: eo etenim hic vtimur in suffitibus, odoramentis, pastil-
lis, Styracis liquida loco, cuius odor proximè ad hunc acce-
dit: adeò autem validus est, vt celari, etiam suffitibus nõ ad-
ditum, non possit, & totas ades, si eius sit copia, atque adeò
plateas suo odore impleat.

Liquid-am-
bar faculta-
tes.

PLVRIMVS in medicina eius vsus est: nam calfa-
cit, roborat, resoluit, & anodinum est. Cerebrum, per se illi-
tum, aut

tum, aut aliis aromatibus admixtum, roborat, & doloribus liberat, omnigenosq; dolores à causa frigida, vt emplastrum impositum, mitigat. Ventriculo adprimè vtile, stomachicè modo adhibitum: etenim ipsum roborat, concoctionem iuuat, digerit, concoquit, & appetentiam excitat.

CVM Styracis, Ambari, & Moschi momento mixtum emplastri consistentia, & scuti forma super alutam extensum, omnibus predictis morbis maximè prodest, eiusq; emplastri ob insignes facultates in hac vrbe laus est. Calidum in fine secundi gradus, humidum in primo.

EX eo recens collecto, & eo loco posito, vt per se tenuior eius substantia stillare possit, oleum quod de Liquid-ambar nuncupant, elicatur, multo perfectissimum, eoq; longè suauius. Sunt qui expressione etiam eliciant, vt maiorem quãtitatẽ colligant: nam chirothecis imbuendis plurimum absorbitur.

Oleum de
Liquid. am-
bar.

V T I L E est medicamentum ad plerosque morbos frigidos; nam calfacit, resoluit, et omnem tumorem emollit: itaque vteri tumoribus, obstructionibus prodest, mensesq; prouocat. Calidum serè in tertio excessu.

Eius facultates.

SCIENDVM tamen est, plerosque hoc ex India inferre non perinde bonum, quoniam è ramis eius arboris comminutis et coctis, pinguedinem innatantem colligunt, venduntque pro legitimo.

EIVS arboris pampini & summitates in fasciculos collecti vestibibus & stragulis, ab Indis inferuntur, odoris gratia; in eumque usum Hispanis etiam vendunt.

Balsamum.

LAUDATISSIMVS ille liquor, qui, ob excellentes & mirabiles effectus, Balsamum, ad veri Balsami (quod in Aegypto nascebatur) imitationem, nuncupatur, in Hispania noua elicatur ex arbore Punica malo maiore, cuius

Balsamum.

folia vrtis

folia vrticæ similia, serrata & tenuia sunt, Indi Xilo [Gomara Zilo] vocant.

Balsami ex-
trahendi du-
plex ratio.

Prior.

Alter.

FIT autem duobus modis. Vno, multis incisuris vuln-
rato arboris cortice, qui tenuis est, è quibus liquor emanat,
tenax, subalbidus, excellentissimus & perfectissimus, sed
adeò pauca quantitate, vt ad nos non inferatur. Altero, In-
dis admodum familiari, in eliciendis succis ex quauis arbo-
re. Ramos atque etiam truncos arboris assulatum & minu-
tim concisos, in lebetem amplissimum iniiciunt, multa de-
super adfusa aqua: bulliunt omnia & feruent quantum sa-
tis esse putant, igne sublato frigesceere sinunt, & conchyliis
oleum supernatans colligunt. Id verò est, quod in has regio-
nes inuehitur, & quo vulgo vtimur, colore ex nigro rubente,
odoris suavissimi. Vasculis argenteis, vitreis, stanneis, aut fi-
ebilibus vitratis asseruatur, aliam omnem materiem pe-
netrans.

In medicina huius vsus receptus est, non nuperrimè, sed
statim eo ferè tempore quo Hispania noua nobis patefacta
est: nam cum Hispani Indos sua vulnera hoc succo glutina-
re animaduertent, illos statim imitari cœperunt.

Balsami æ-
stimatio.

CUM primùm in Hispaniam illatum est, ob eius insi-
gnes facultates magna fuit, vt decet, æstimatio: eius vn-
cia nunc viginti, nunc decem ducatis æstimabatur; at nunc
temporis eius libra non pluris quàm tribus aut quatuor du-
catis æstimari solet. Romam primùm delatum, eius vncia
centum ducatis veniit: postea, tanta eius quantitate illata,
vilescere cœpit, & etiam gratis quodammodo dari, vt solet
in rerum abundantia siue raritate plerumque contingere.
Nam cum magno veniret, omnes eius virtutes admiraban-
tur atque requirebant: postquam verò eius imminutum est
pretium, non æstimatur, cum tamen idem Balsamum sit
quod fuit cum centum ducatis vncia venderetur.

Et sanè, licet nihil aliud nobis intulissent India, quàm
hoc mira-

hoc mirabile Balsamum, Hispanorum tamen labor in illis
 inuestigandis non inutilis existimandus est: etenim iam mul-
 tis annis perit id Balsamum quod in Aegypto nasci solebat,
 nec vsquam gentium amplius inuenitur: idcirco nobis Deus
 opt. max. eius loco Balsamum nouæ Hispaniæ dedit, quod
 meo iudicio inferius non est Aegyptiaco, si mirabiles eius ef-
 fectus & utilitates consideremus.

TRIFARIAM verò in medicum vsu recipitur: nam aut interius assumitur, aut exterius inducitur, aut me-
 dicamentis chirurgicis admiscetur.

Balsami tri-
 plex vsus.

INTVS assumptum mane ieiuno ventriculo, asthma-
 ticis vtile est, & vesicæ doloribus: menses etiam ciet, vt &
 pesti modo subditum. Eius quatuor aut quinque guttula vi-
 no aut aqua rosacea in cochleari excepta & diluculo sensim
 in guttur instillata, sic vt linguam non contingant (nam
 Balsami sapor diutius in ore hærens forsitan nauseam etiam
 moueret) veteres stomachi dolores finiunt, eumque robo-
 rant, coloremque commendant & anhelitum. Iocinori pro-
 dest, obstructions aperit, atque iuuentam conseruat. Magna
 existimationis vir mihi probè notus, ab eius vsu nullos dolo-
 res sensit, & tametsi senex, tam validus est, vt iuuenis videat-
 ur. Phthysicos leuat, & steriliu vterum expurgat, pesti
 modo adhibitum.

Interius af-
 sumptum.

FORIS, calidum cum plumula illitum, omnes cru-
 ciatus ex humoribus frigidis prouenientes tollit, præsertim si
 linteum Balsamo delibutum adponatur. Tumores œdema-
 todes discutit & absomit: quamlibet corporis partem ro-
 borat. Capiti illitum, cerebrum reficit & fouet, omnemque
 humorem noxium absumendo, dolores tollit. Paralyticis suc-
 currit, cerebro, ceruice, spina, & ea parte quæ paralyti ten-
 tata est, inunctis: eadem ratione, ad omnes neruorum mor-
 bos & contractiones vtile est. Stomacho illitum, eum robo-
 rat, concoctionem iuuat, & flatibus obstructionibusq; libe-
 rat, sicuti

Foris addi-
 tum.

rat, sicuti & Lienem, quem etiam emollit. Nephritidem, nec non ventriculi dolores à causa frigida aut flatibus ortos, calidum loco dolenti impositum sedat: idem præstat panis calido inditum, sicq; adpositum. Vrinam ciet & expellit illitum. Summè laudatur in articulorum doloribus, præsertim coxendicum, quòd omnem duritiem & tumorem residuum discutiat.

Cheirurgi-
cis medica-
mentis indi-
tum.

CHEIRURGICIS remediis inditum, valde vtile est: & quia molestum esset omnia enumerare, eius iudicio ea relinquo, qui eo vtetur, vt id scilicet aliis medicamentis commisceat, quæ ad rem vtilia esse iudicabit. Vulgare sanè admodum est eo in recentibus vulneribus vti; nam statim ea sine suppuratione glutinat, quin etiam in iis vtile, vbi contusio adglutinationem impedit; quòd statim digerat, & reliqua præstet quæ ad vulneris vsque glutinationem necessaria sunt, vt non abs re Pauperum cheirurgia censerit possit: eaque de causa pauca sunt in hac vrbe ades, in quibus non seruetur Balsamum. Neruorum, iuncturarumque vulnera præ reliquis medicamentis ad cicatricem perducit, contractionemq; prohibet. Capitis vulnera curat, modo cranium illesum sit: sic etiam omnia recentia vulnera in qualibet corporis parte, modo sint simplicia. Antiqua vulnera, per se, aut cum alio vnguento impositum, mundificat, & ad cicatricem perducit. In diuturnis febribus, spina eo calente inuncta dimidia hora ante paroxysmum, & illico quinque aut sex guttis eius in vino sumptis modo prædicto, horrores discutuntur, si ter aut quater id remedium repetatur.

GVS TV est acuto, & aliquantulum amaro: vnde colligere licet, adstrictionis particeps esse, calidum & siccum in secundo gradu.

Balsamum
purius.

N V N C ex noui orbis continenti magna quantitate inferri cœpit Balsamum per incisionem extractum ex arboribus iis similibus quæ in noua Hispania nascuntur, vbi
Balsamum

Balsamum decoctione colligitur. Sunt autem ea arbores va-
 ste magnitudinis, et ad radicem vsque ramosae, duplici septa
 cortice, altero crasso Suberini modo, altero tenui, interno,
 materiem arboris amplectente. Ex eo quod inter vtrumque
 corticem est spacio, incisione Balsamum educitur, alba limpi-
 dissimaque lacryma suavissimi odoris, qui insignes eius fa-
 cultates statim prodit. Et certum est eius guttulam potio-
 rem esse, alterius quod decoctione extrahitur libra, tametsi mira-
 culosos eius viderimus effectus.

Balsami ar-
 boris histo-
 ria.

Huius fructus (qui penes me est) exiguus pro arboris
 magnitudine: etenim ciceris aut pisi grano maior non est,
 amari gustus aliquantulum, inclusus extrema siliqua angu-
 sta, digitum longa, alba, & tenui. Eo fructu sese suffiunt
 Indi, ad capitis dolores & defluxiones.

Balsami fru-
 ctus.

Resina abiegna.

IBIDEM etiam colligitur liquor siue resina, quam a-
 biegnam vocant, ex arboribus spuris, quae neque Pinus, neque
 Cupressi dici possunt, sed Pino altioribus, & Cupressi modo
 rectis. In harum arborum cacumine vesiculae quaedam ena-
 scuntur nunc magne, nunc parvae, quibus confractis guttatim
 stillat liquor admirandus, quem Indi diligenter conchis exci-
 piunt, sed tanto labore & molestia, ut multi viri exiguam
 admodum quantitatem singulis diebus cogant.

Resina Bal-
 sami facul-
 tatibus pra-
 dita.

Eius usus est in omnibus ad quae Balsamum conuenit:
 siquidem vulnera optimè curat, dolores ex materia frigida
 & flatulenta progenitos mitigat. Vtilis item est stomachi vi-
 tiis ab humore frigido aut flatibus, sumpta ex modico vino
 albo, ut in Balsamo edocuimus.

Resina Carthaginensis.

NUNC etiam nobis mittit Carthago noui orbis pro-
 uincia resinam quandam purissimam & odoratissimam,
 abiegna aut Terebinthina Veneta multò praestantio-
 rem, iis-
 dem facultatibus seu maioribus praeditam, quam sit sele-
 ctissima

Resina Car-
 thaginensis,
 & eius fa-
 cultates.

ētissima Terebinthina. Experientia docuit, vtiliter iniici neruorum, articulorum, pedumque vulneribus, & antiquis vlceribus: magno etiam commodo, ea elota & preparata matrone sibi faciem oblinunt.

Tabaco.

PLANTA Tabaco antiquitus in vsu fuit Indis, Hispaniæ præsertim nouæ accolis; ad vulnera curanda. Paucos ante annos in Hispanias delata, magis ad ornandos hortos, quàm ob eius facultates: nunc verò multo celebrior est ob facultates, quàm propter elegantiam,

Picielt.

Tabaco.

NOMEN legitimum apud Indos est Picielt: nam Tabaco nomē ab Hispanis illi inditum, ab insula quadam eius nominis, vbi frequentissima nascitur.

Tabaco historia.

MAGNA altitudine assurgit, & interdum mialum Assyriam, quam Limonem vocat, æquat, caule recto, multis prægrandibus ramis brachiato: folio mali Assyriæ ferè, sed ampliore, veluti Oxylapathi, colore viridi dilutiore, & aliquantulum hirsuto, vti tota planta est. Florem fert in summis ramis Campanule modo, cædidum, medio purpurascens, quo decidente succedunt veluti capitula papaueris nigri, quibus continetur semen valde exiguum, colore ex cinereo nigricante. Radix crassa est & multifida, & lignosa, intus crocea & amara, quæ facile cortice suo delibratur: non intelleximus tamen aliqua facultate præditam esse.

Tabaco naturales.

NASCITUR plerisque Indiæ locis, humidis præsertim & vmbrosis, & ex culto leuiq; solo. Seritur omni tempore: cum verò prodiit, à frigore præseruanda est, & secundum parietes plantanda ad eorum ornatum: siquidem toto anno viret, Citriorum modo.

FOLIORVM dumtaxat est vsus (tametsi eorum defectu quidam semine vtantur) eaq; vt asseruari possint, filo traiecta in vmbra suspenduntur & siccantur; deinde is, aut integris, aut in puluerem tritis, vtuntur.

CALIDA & sicca est in secundo gradu: itaque calfacit, resoluit, mundificat & aliquantulum adstringit, ut ex sequentibus facultatibus iudicare licebit.

FOLIA huius planta calefacta & imposita, presens Tabaco facultates varia. in Cephalæa & Hemicrania sunt remedium, si morbus ex causa frigida aut flatibus ortus sit: sæpius verò sunt repetenda donec morbus tollatur: sunt qui caput oleo florum mali arantij prius ungant. Idem remedium rigidis cervicibus siue Tetano utile est, & in totius corporis doloribus ab eadem causa ortis.

DOLORES dentium à causa frigida non modò finit, dente prius deterfo aliquo linteo eius succo delibuto, & pilula ex eius folio confecta denti indita, sed etiam, ne corruptio serpat, prohibet.

PECTORIS vitis, tussi veteri, asthmatis, & similibus ex frigido humore ortis morbis, foliorum decoctum ex aqua, & eclegma ex eius decocto, utilia sunt. Serapium ex Serapium ex Tabaco. & foliorum eius decocto paratum, paucaq; quantitate sumptum, putres humores pectoris eicit. Asthmaticis interdum fumus eorum ore exceptus opitulatur: sed necessarias evacuationes precedere opus est, si mora ferri possit.

SUB cineribus calefacta folia, & sordida non excusis cineribus, calidaq; sæpius imposita, ventriculo perfrictionibus & flatibus laboranti auxilio sunt. Viridia folia alij manibus oleo inunctis confringunt, & sic imponunt. Ventriculi & Lienis obstructionibus folia pauxillo aceto intrita, diuq; illita utilia sunt; quibus deinde folia calefacta, aut lineus pannus succo foliorum calente intinctus, superimponuntur. Foliorum defectu, pulvis communi unguento obstructiones aperiente excipitur, & pars obstructa, aut tumore affecta diu ungitur.

INDICÆ mulieres valde commendant in puerorum, Cruditatibus ventriculi. & etiam grandiorum stomachi cruditatibus: nam ventre b 2 inferiore

inferiore prius inuncto oleo lucernarum, & foliis sub cineribus calefactis altero ventriculi regioni, altero tergori qua ventriculum spectat, positus, eas cōcoquant, & aluum emolliunt, si quoties opus erit renouentur. Latas & teretes ventris tineas expellit foliorum succus cum saccharo coctus, & depuratus, pauca quantitate sumptus: umbilico tamen etiam imponendum folium tritum, & aluus deinde clystere eluendus.

Nephritidi.

NEPHRITICIS doloribus, folia sub cineribus, vt antè calefacta, & quàm calidè fieri potest adposita, magnum adferunt leuamē, idem remedium quoties opus erit repetendo. Commodè etiam clysteribus iniicientur, atque etiam fomentationibus, & emplastris admiscebuntur.

Vteri suffocationi.

IN suffocationibus vteri, folia probè calefacta, & umbilico, vterique regioni imposita, presens adferunt remedium: quod si (vt sit interdum) animi deliquium subsequatur, fumus illorum naribus obiiciatur, ilico liberabitur: quod remedium Indicis mulieribus adeo vulgare est, vt ea de causa Tabaci folia diligenter adseruent & magnifaciant. Sunt verò qui odorata umbilico prius admouent, deinde folium. Maxime autem conferunt aut Tacamahaca, aut oleū de Liquidambar, aut Balsamum, aut Caraña, aut ex his omnibus emplastrum constans, & in umbilico assiduè gestatum.

Articulorum dolori.

ARTICVLORVM doloribus (modo humores frigidi sint, vel saltem non nimium calidi) efficacissimè folia calida adhibentur, aut eorum succo pannus lineus intinctus: etenim humores resoluunt & digerunt, ideoque etiam tumoribus œdematodis foliorum succo calido prius elotis, utilissimè imponuntur.

PERNIONES sanare, si ter aut quater huius plante foliis fricentur, deinde pedes & manus aqua calida cum sale abluantur, experientia docuit.

Tabaco alexipharmacum est.

VENENIS, & toxico perniciosissimo, quo Cannibales suas sagit-

suas sagittas illinunt, resistere, paucis abhinc annis experti sunt nonnulli: nam ante, sublimatum vulneribus inspergere solebant. Toxicia autem vires infringere hac ratione sciuerunt Hispani.

CONTIGIT vt quidam Cannibales in suis cymbis ad D. Ioannem de portu diuite nauigarent, Indorū, atque etiam Hispanorū (si quos reperissent) telis suis venenatis conficiendorum causa. Eō appellentes, Indos & nonnullos Hispanos conficiunt, plerosque autem vulnerant: cum verò sublimato carerent, a quodam Indo edocti sunt, vt Tabaci succum expressum suis vulneribus imponerent, & ipsa deinde folia trita: sedati sunt ilico dolores, & ea symptomata quæ huiusmodi venena subsequi solent, venenum superatum, vulnera deinde curata. Ex eo, foliis huius plātæ aduersus venena vti ceptum est. Rex ipse Catholicus, eius vires experiri volens, cani vulnus infligi iussit in gutture, & toxico, quo venatores vtuntur, illini, & paulo post foliorum Tabaci succum satis copiosè instillari, & ipsa folia trita supra vulnus ligari: liberatus est canis non sine omnium admiratione.

Occasio experiendi Tabaci aduersus venena.

EODEM modo venenatis pestiferisq; carbunculis imposita crustas inducunt, deinde curationem adferunt: & ad ictus morsusq; virulentorū animalium præsens sunt remedium.

Carbūculis.

RECENTIBVS vulneribus imposita, ilico sanguinem sistunt, eaq; glutinant: quod si maiuscula sint, vino prius eluentur, & labiis vulnerum coniunctis, succus foliorum inspergetur, & ipsa folia trita supra vulnus alligabuntur: post die reliquisque subsequentibus diebus idem ordo seruabitur, victusq; ratio necessaria.

Recentibus vulneribus.

VETERA vlcera, Gangrenasque succus instillatus, & folia trita imposita detergent, curant, & ad cicatricem perducunt, purgato videlicet prius corpore ex medici consilio, & missionē etiam sanguinis, si necessaria sit, facta: deinde obseruata quæ conuenit victus ratione.

Gangrenis.

Animalium
vulceribus.

PORRO non modò in hominibus eiusmodi vlcera curare, sed etiam in animalibus ipsa experientia docuit: nam per vniuersam Indiam frequentia vlcera vaccas, boues, & alia animalia infestant, quæ facile ob regionis humiditatem extremam putrescunt & vermibus scatent: quibus solebant inspergere sublimatum, melioribus remediis destituti: sed cum magno istic veneat, plerumque quod vlcerebus inspergebatur pluris constabat, quàm animal quod curabatur, aestimari potuisset: Itaque Tabaci facultates in hominibus experti, illius etiam vsum ad putrida, fœtida, vermibusque scatentia animalium vlcera transtulerunt, atque adeò compererunt, succum eius instillatum, non modò vermes necare, sed etiam vlcera mundare, deinde ad cicatricem perducere: prodest etiam iumentorum exulcerationibus, ideòque Indi Tabaci puluerem semper circumferunt.

Polypo.

QUENDAM noui nariũ vlcere laborantem, è quo sanies manabat, non sine contagij suspitione: meo consilio instillauit foliorũ Tabaci succum, à secunda instillatione multi vermes exciderunt, deinde pauciores, & post aliquot dies sanatũ est vlcus, sed quæ erosa erant, non restituta. Illius etiam foliis impetigines, & capitis scabies vtiliter confricantur.

Tabaci fumus Indis frequens.

HÆC est celebrata illa Indicis sacerdotibus planta, qua vti solebant ad responsa danda. Etenim apud Indos moris erat Sacerdotes de bellorum euentu, aliisq; magni momenti negotiis consulere. Consultus sacerdos, istius planta folia sicca vrebant, & eorum fumum tubulo seu cannula quadam in os excipiebat, deinde quasi in extasin quandam raptus, cadebat, omni motu priuatus; sicq; permanebat aliquamdiu. Discussa eius fumifacultate, ad se redibat, referebatque negotium cum demone contulisse, & responsa dabat ambigua, vt, vt cumque euentus succederent, illis facile persuaderet, sic se prædixisse: eoq; modo barbaros illos homines miserè decipiebant.

CÆTERVM vulgus etiam Indorum eum fumum per os & nares recipit animi gratia, cum insomnia videre interdum, & extra se quasi rapi volunt, & etiam de suorum negotiorum euentu, ex insomniis quæ illis apparuerint pronuntiaturi.

AT non est recens, plantas quasdam inueniri, quæ manducata, aut intrò assumptæ, vanas species & imagines obuersari faciunt. Siquidem Diosc. cap. de Solano manico, seu ^{Solanura furiosum.} furioso, eius radicem drachmæ pondere ex vino potam, facere species vanas imaginesq; non iniucundas obuersari scribit, sed duplicatum eius modum ad tres vsque dies, mentis alienationem afferre, quadruplicatum interimere. Anisum ^{Anisum.} si quis dormiturus edat, somnia excitari iucunda & suauia: contra Raphani esu, graua & turbulenta. & sic de plerisque ^{Raphanus.} aliis.

GARÇIAS ab ortâ refert Bangue planta succum aliis ^{Bangue.} admixtum, mentis alienationem facere, insomnia excitare, & omni solitudine liberare, veluti etiam Opium, quod O- ^{Opium.} rientalibus Indis admodum familiare est.

SIC & nostri Indi, oneribus ferendis aut aliis laboribus defatigati, Tabaci fumum hauriunt, & ilico, quasi mente alienati, corruunt: excitati verò, refocillatos eo somno, & vires recuperatas sentiunt. Eorum exemplum secuti Aethiopes pro mancipiis eò deducti, nimis frequenter eum hauriunt; quo fit, vt eorum domini egregiè eos castigent, & illorum Tabaco exurant, quo illis ansam auferant sæpius illo vtendi.

Vsvs est etiam Tabaci apud Indos, famis sitisq; sedanda gratia hoc modo. Conchyliæ quædam cochlearum fluuiatilium vrunt, deinde atterunt calcis modo; huius & foliorum Tabaci æquas partes sumunt, manduntq; donec ex utrisque massa quædam fiat, quam in pilulas piso maiores confingunt, atque in vmbra siccant, & in vsu reponunt.

Pilulæ famem sitimque sedantes.

Facturi iter per deserta, vbi neque cibum, neque potum inuenturos se putant, eas pilulas secum deferunt; ex iis vnā inter labrum inferius & dentes reponentes, eius liquorem assidue sorbent, ea absumpta, aliam reponunt, atque item aliam, donec peregrinationem absoluant, triduanam interdum, aut quatruiduanam; atque ea ratione toto eo tempore neque famem sibi molestam esse, neque sitim asserunt: cuius causam esse puto, quod sorbentes assidue pilulas illas, etiam humores pituitosos e cerebro eliciunt, qui deglutiti & in ventriculum demissi, naturalem eius calorem humectant, sed ab eo tandem absumuntur, aliorum ciborum defectu: vt in multis animalibus obseruare licet, quae tota hieme in suis latibulis se continent sine alicuius alimenti copia, quia calor naturalis occupatus est in pinguedine absumenda, quam aestatis tempore collegerunt.

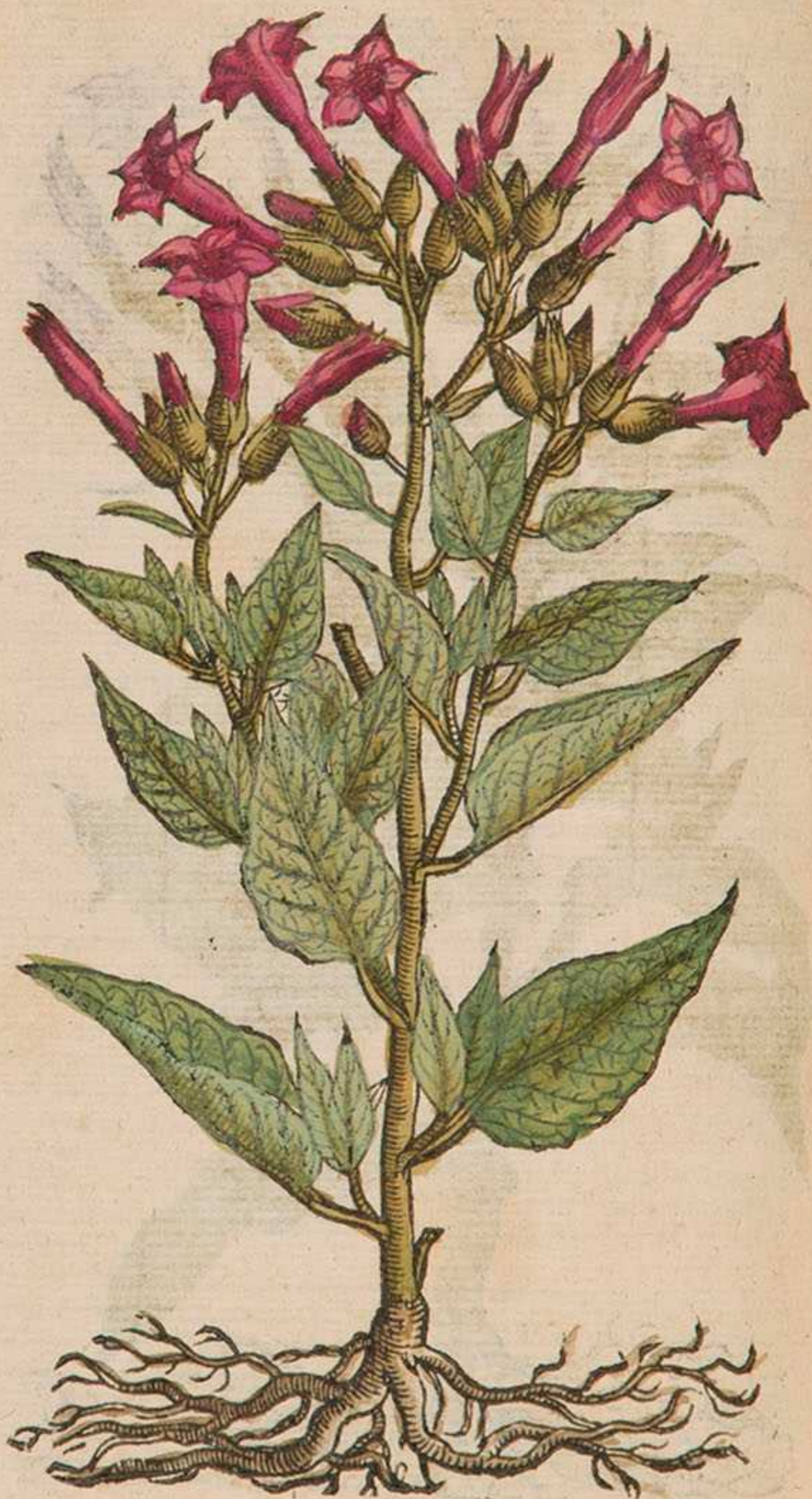
HÆC sunt quae de celeberrima hac planta Tabaco, eiusque facultatibus colligere potui.

- Petum.**
Nicotiana.
Herba Reginae.
Herba sancta.
Perebecenuc.
Petum historia.
- BRASILIANIS,** à quibus semen primum in Lusitaniam delatum, hæc planta dicitur Petum; Galli, quod D. Ioannes Nicotius, Regius aliquando in Lusitania Orator, eius semen primum ad Regiam matrem detulerit, illiusque facultates docuerit, Nicotianam & Herbam Reginae nominarunt. Alij, Herbam sanctam, ob insignes eius virtutes, nuncuparunt. Ouedus lib. Hist. xj. cap. v. in Hispaniola insula, vbi copiosè tum temporis nascebatur, Perebecenue vocari tradit: mihi cum Hyoscyami nigri descriptione plurimum conuenire videtur.
- EST** verò ea planta trium aut quatuor cubitorum altitudine, interdum amplior, multis alis crassisque ramis concaua, folia numerosa, ampla densa seu carnosā, pingua, graui odore, feruido & acri gustu. Flos extremis ramis nascitur copiosus, ex albo purpurascens, oblongus & tubæ in modum concauus extrema parte latus & pentagonus, cuius color frigidus magis intendi solet. Huic succedunt filiquæ Digitali ferè similes, semine plenæ ex raso nigricante, pusillo, Papaue- ris multo minore.
- EST** duo sunt genera. Nam vnum amplo latoque est folio, interdum cubitali longitudine, pedali que latitudine sine pediculo, caulem amplectente. Id altius assurgit, & flos ordine per ramulorum longitudinem illi nascitur, dilutior aliquantulum. Alterum paulo minore est folio, Solano, quod Bellam donam vulgò vocant, simili; sed acutiore, longoque pediculo ramis inhaerens: flores huic veluti per umbellam nascuntur saturatiores aliquanto. Vtriusque radix lignosa est & multifida.

Petum genera duo.

b s

HERBA IOANNIS INFANTIS. 27

FLORET calidioribus regionibus Iunio & Iulio, semen Septem-
bri maturefcit (vidi in Lusitania tota hieme florentem) at hinc à men-
se Augusto in hiement vsque floret, & subinde semen profert, deinde
primo gelu flaccescit, peritque tota, neque hieme asservari potest, nisi
admodum difficulter, vel in fistilibus aut capsis ligneis.

NASCITUR omni solo, & semel sata, semenque ad maturita-
tem perducens, seipsam deinde ferit, nec opus habet alia satione. Si ta-
men ferenda erit, Augusto aut Septembri id fiat, quoniam semen exi-
guum diutissime sub terra latet antequam germinet: & Martio aut
Vere sata, primum Augusto germinat. Natales.

APUD nos diligenter colitur, non tam ornatus gratia, quam ob
insignes facultates, praesertim à nobilibus quibusdam matronis rei
herbariae studiosis, quae foliis eius recentibus, aut in umbra siccatis, &
stillatio illorum liquore vitreis organis extracto, frequenter veuntur Facultates.
ad ulcera antiqua, putrida, maligna, gangraenas, scabiem, impetigines,
lichenes, oculorum nebulas, felici cum successu; multisque miseris ru-
sticis auxilio sunt.

SUNT qui eius folia singulis diebus mane à ieiuniis mandi iubent,
ut podagra liberetur, quoniam multam pituitam in os attrahat, eam-
que in partes inferiores defluere prohibeat.

CAROLVS Stephanus in praedio rustico Gallico lib. 2. cap. 76.
experientia comprobatum esse scribit, eius folia strumis utiliter illini,
eiusque stillaticium liquorem asthmaticis auxilio esse. In summa, Pa-
nacea quaedam est ad omnis generis morbos.

ALIUD eius genus, per omnia minus, folio rotundiore, nec hir-
suto pinguius, licet succulento, flore minore, & per extremum rotun- Petum ter-
tium.
do, pallefcere ante viginti annos Europae innotuit, Dodon. Hyoscy-
amum luteum nuncupavit. Ad pleraque conferre etiam existimatur,
verum superiore longè imbecillius.

Herba Ioannis Infantis.

HIC praetermittenda non videtur ea planta qua vsi Herba Ioan-
nis Infantis.
sunt ij qui Hispaniam novam nobis aperuerunt, in curandis
vulneribus. Cuius vsus primus ostendit Indus quidam Hi-
spani famulus, nomine Ioannis Infantis, à quo haec planta
denominata est.

EXIGVA est planta, foliis Oxalidis, aliquantulum Eius histo-
ria.
villosis, siue hispidis.

VIRIDIS premansa aut trita, vulneribusque imposi- Facultates.
ta, sanguinem sistit, eaque conglutinat. Neruorum aliarumque
partium vulnera digerit, & mundat, & demum ad cicatri-
tem perducit. Iisdem viribus pollet sicca in pollinem redacta.

Radices venenis aduersantes.

EX Charcis prouincia Peruiana, radices quaedam ad- Radix vene-
nis resistens.
uehuntur

uehuntur Iridis radicibus valde similes, sed minores, & ficulnei folij odore.

Contrayer-
na.

HISPANI Indias inhabitantes Contrayerua appellant, quasi dicas alexipharmacum, quoniam earum puluis ex albo vino sumptus, aduersus omne venenum, cuiuscumque tandem sit generis, presentissimum est remedium, (vno sublimato excepto, quod sola lactis potione extinguitur) vomitione illud reicere faciens, aut per sudores euacuans. Sed & amatoria pocula, eo puluere hausto, reiciuntur. Ventrīs etiam animalia pellit.

Tempera-
mentum.

GUSTATA radix, aromaticum quiddam sapit cum acrimonia coniunctum: quare calida videtur secundo gradu.

Guayacan.

TRIA ex Occidentali India deferuntur hodie toto orbe celebratissima, quorum in Medicina facultates aëdè insignes repertæ sunt, vt numquam auditum sit, tam incurabiles morbos vllis aliis medicamentis sanatos fuisse; nempe, Lignum quod Guayacum vocat, Radix China, Sarcaparilla. De China, quæ à Lusitanis ex India Orientali adferri putatur, suo loco dicemus. Auspicabimur itaque à Guayaco, veluti primo medicamēto ex Indiis delato, & omnium optimo, vt ipsa experientia & multorum annorum vsu comprobatum est.

Guayacan.

G V A Y A C A N, à nostris lignum Indicum dictum, abundanter nascitur in Insula S. Dominici, quæ fuit prima noui orbis ab Hispanis occupata: cuius vsus primum hac ratione nobis innotuit.

Lues vene-
rea.

MAGNIS doloribus morbi Gallici (quem ab Inda muliere nactus erat) Hispanus quidam torquebatur, eius famulus Indus, in ea prouincia Medicum agens, aquam Guayaci illi propinauit, qua non solum magnis illis cruciatibus liberauit, sed pristinae sanitati eum restituit: eius exemplo, plurimi alij Hispani simili morbo infecti, curati sunt. Eius morbi

morbi cura Hispani statim euulgata est, ab iis qui ex ea insula redierunt; hinc per totam Hispaniam, & inde per vniuersum orbem, quem hæc scabies occuparat. Et certè in hoc morbo curando, nullum est medicamentum eo præstantius aut certius: nam si, vt decet, procedat curatio, & suo tēpore ista aqua propinetur, certissimum est, ei morbo sanitatem perfectam adferri; nec recidiuam eum pati qui tali morbo laborabat, modò in idem cœnum non se prouoluat denuò. Sicq; Deo visum est, vt vnde manauit morbus, inde adferretur remediũ: nam ex Occidentali India primũ huc perlata est eius morbi origo, præsertim autem ex insula S. Dominici, vbi hic morbus aded familiaris est, veluti nobis sunt papule seu morbilli, neque eius contagium magnoperè quisquam reformidat. In hũc autem modum propagatũ fertur.

ANNO salutis humane 1439. eo bello quod Neapoli gestum est à Rege Catholico aduersus Gallie Regem Carolum cognomine magno Capite, Christophorus Colonus, ex prima illa profectioe, quam noui orbis conquirendi causa susceperat, rediit: & inuentis S. Dominici alijsq; insulis, inde Neapolim (vbi tunc Rex Catholicus erat pace cum Gallo facta) viros & mulieres deduxit. Commeantibus vltro citroq; exercitibus, Hispani primũ cum Indicis mulieribus, & Indi cum Hispanis consuetudinem habuerunt: deinde in Italos & Germanos serpsit hoc malum, postremò etiam ad Gallos, & sic per vniuersum orbem.

INITIO diuersa nomina sortitum est. Hispani existimantes à Gallis contagium venisse, morbum Gallicum nuncuparunt; Galli contra, Neapoli se consecutos esse putantes, Neapolitanum vocarunt; Germani, ex Hispanorum contubernio hanc scabiem ad se manasse videntes, Scabiem Hispanicam appellarunt; alij Serpiginem Indicam, eamq; verissimo nomine, cum inde prima sit huius mali origo. Inter primarios tamen eius ætatis Medicos, variae opiniones fuerunt de

Lues venerea Europam inuadit.

Columbus

1493.

Morbus Gallicus.
Morbus Neapolitanus.
Scabies Hispanica.
serpigo Indica.

Medicorum
disceptatio
de origine
morbi Gal-
lici.

runt de huius morbi causa & origine. Nonnulli ex cibis corruptis, succumq; melancholicum & adustum generantibus, quibus in summa rerum inopia exercitus vesci solet, quales sunt planta siluestres, olera, radices, caro asinina, equina, originem sumpsisse existimabant. Alij siderum Saturni & Martis coniunctionibus acceptum ferebant; eamq; ob causam varia nomina indiderunt: vti Lepra, Lichenum, Mentagra, Sphaceli, Elephantiasis: & cum certam morbi qualitatem assequi non possent (nouum morbum esse ignorantes) ad praedictorum morborum à veteribus descriptorum genus aliquod reducere conabantur.

Guayacan.

CÆTERVM vt ad institutum reuertamur, Guayacan nomen est Indicum, sed per vniuersum orbem cognitum, tametsi etiam à nonnullis Lignum Indicum nuncupetur.

Lignum In-
dicum.

DE hoc ligno multi multa scripsere, aut Ebenum esse dicentes, aut Buxi speciem, aut aliis nominibus appellantes. Sed vt nouum arboris genus est, nec in his regionibus, aut vllis aliis toto orbe Veteribus descripto conspectum, sed in nuper inuentis solummodo; sic nobis noua erit arbor: vt vt sit, magna est, Ilicis magnitudine, ramosa, matrice magna, nigricante, materie quam Ebenum duriore: cortice crasso, gummoso seu pingui, & cum siccum est lignum, facile decedente: foliis exiguis & duris, flore luteo, quem subsequitur fructus rotundus, solidus, semina in se continens Mespili modo. Frequens in insula sancti Dominici.

Guayacan
historia.

Guayacan
genus alte-
rum.

Lignum
sanctum.

ALIVD eius genus in insula S. Ioannis de portu diuine, huic vicina, postea repertum est, superiori ferè simile, sed minus omnino, & propemodum sine matrice, odoratius & amarius superiore, quo relicto, huius nunc vsus est; & ob mirandos effectus Lignum sanctum nuncupatur, nec abs re, quandoquidem (ipsa experientia teste) altero praestantius est: attamen vtriusque facultates sunt insignes in curando

curando morbo Gallico, atque adeo vtriusque coniunctim
aut separatim propinatur aqua, cum ad morbum iam dictum,
tum ad alios plerosque hac ratione.

LIGNI minutim concisi, aut eius scobis vncia duode-
cim, corticis eiusdem ligni contusi vncia duae in tribus aqua
sextariis macerantur fictili nouo aliquantulum capaciore,
viginti quatuor horarum spatio: fictili bene obturato, lento
& luculento igne coquantur, ad duorum aquae sextariorum
consumptionem. quod inde colligi poterit, si dum primum
aqua sextarium infundis, bacillo aquae altitudinem metia-
ris. Cocta aqua refrigeratur, colatur, & fictili nouo asser-
uatur. Statim supra idem lignum, quod decoctum fuit, inij-
ciatur denuo quatuor alij aquae sextarij, coquanturque ad
vnius consumptionem: coletur hac aqua, & seorsum adser-
uetur. Sumitur autem hoc modo.

Guayaci de-
coctum.

INFIRMVS, purgato corpore ex medici consilio, cu-
biculum deligit apricum, quod neque frigus neque aer pene-
trare potest. Lectum ingressus, diluculo, aquae prioris calidae
vncias decem sumat, & egregie operiatur vt sudare possit
duarum horarum spatio: deinde sudore absterfo, indusium
calesactum induat, atque linteamina mutet: quatuor dein-
de post horis, passae illi dabuntur & amygdala, panisq; bis-
coctus, neque affluenter, neque parcè; & de aqua secunda
bibet quantum satis erit, etiã interdium. Octo horis postquam
comederit, ex priore aqua calente denuo vncias decem hau-
riet, sudabit ite duabus horis, & a sudore, vti superius, mun-
dabitur: vna post sudorem hora, de iisdem passis, amygdalis,
& pane biscocto cenabit, & ex aqua secunda bibet. Ser-
uabitur hic ordo quindecim diebus prioribus, nisi vires ni-
mium collabantur, quia eo casu, etiam praeter supradicta,
pullus gallinaceus assus ei concedetur. In minus robustis,
qui extremam illam victus rationem ferre non possunt, no-
uem dies sufficient, quibus elapsis, pullus exiguus assus simi-
liter

Decocti vsus

liter concedetur. Si verò eger adeò tenui est valetudine, ut prædictam istam victus rationem nullo modo ferre possit, ab initio pullus gallinaceus exiguus illi dabitur, cibi quãtitatẽ sensim augendo. Elapsis quindecim diebus, decimo sexto purgabitur decem drachmis pulpæ cassiæ fistulæ per cribrum transmissæ, aut alio simili medicamento, & eo die tenuiorem aquam, siue secundæ decoctionis bibet. Decimosextimo die ad priorem ordinẽ redibit, sumetq; mane & vesperi aquam prioris decoctionis, sudabit, eademq; victus ratione vtetur, nisi quod pulli loco, dimidiam gallinam assam edere poterit, & sub finem diætæ, aliquantulum plus, eamq; victus rationem in vigesimum vsque diem producet, quo tempore per cubiculum vestitus, & bene amictus deambulare poterit. Quibus elapsis denuo purgabitur, & per alios quadraginta dies aquam bibet, selectissimam victus rationem obseruando in rebus non naturalibus, mulieribus abstinento, & vino, cuius loco simplicem eiusdem ligni aquam, aut, si eam fastidiet, aquam in qua anisum & fœniculum decocta sint, bibet, eritque cæna sobria, & sine carnibus.

HÆC est optima sumenda aqua Guayaci ratio, qua multi desperati morbi curantur: atque ea aqua non est præstantius vllum remedium ad curãdam luem veneream, cuiuscumque tandem sit generis: radicitus enim eam extirpat.

Guayaci facultates.

CONVENIT item hydropicis, asthmaticis, epilepticis, morbis vesicæ & renum, doloribus iuncturarum, omnibus morbis ab humoribus frigidis & flatibus procedentibus, & diuturnis, quibus inutilia fuerunt ordinaria medicamenta, præsertim si morbum Gallicum subsequantur.

Guayaci serapium.

PLERIQUE hoc ligno varia medicamenta faciunt, & inter illi serapium, quod sanè admodum efficax est: at meo iudicio huius ligni vsum nemo vtiliorem experietur, quàm superius descripta ratione, sine vllius alterius medicamenti admixtione. Dentes etiam confirmat, & dealbat, si sepius

si sapius ea colluantur. Calidum & siccum est in secundo gradu.

NON incommodè huc referenda videtur arbor, cuius Theuetus lib. Singularium cap. 50. meminit, Brasilianis *Hyuourahé*, id est, res rara *Hyuourahé* nuncupata.

ARBOR est procera, cortice externa parte argenteo, interna sub-
rubro, & cum recens à ligno detrahitur, lacteum humorem reludante,
gustu salis, sed ad glycyrrhizæ saporem accedente: fructum fert pru-
no mediocri magnitudinis æqualem, auri purissimi colore, nucleum
continentem exiguum, sed suauem admodum & tenellum, ægrisque
valde expetitur. Illud verò propè incredibile, quòd ait alternis so-
lummodo quindecim annis fructiferam esse, & eum qui arborem de-
monstrabat, ter aut quater dumtaxat fructum in vita edisse.

MIRA facultate præditus est eius arboris cortex, & Guayaco non
inferior putatur, ideoque à Christianis istic degentibus eius loco vsur-
patur.

Et vs verò vtendi ratio hæc est: Corticis minutim concisi certa
quantitas in aqua decoquitur, trium aut quatuor horarum spatio, do-
nec vini rubri dilutionis seu clareti colorem contrahat. Ex eo decocto
bibunt per quindecim aut viginti continuos dies, obseruata leui dia-
ta, luisque venereæ doloribus ita liberantur. Verùm non modò vtile
est hoc decoctum in morbo Gallico, sed etiam in reliquis frigidis, pi-
tuitosisque: nam humores extenuat & exsiccat, nec iniucundum est
palato.

Hyuourahé
historia.

Hyuourahé
cortex Gua-
yacan vices
supplet.

Præparandi
& vtendi ra-
tio.

China.

NEMO miretur, si dixerò ex Occidentali India Chi-
nam deferri, quandoquidem vulgo Lusitani ex Orientali
India eam adferant. Nam cum ex Hispania noua & Peru
vir illustris Dominus Franciscus de Mendocça rediit, ma-
gnam quandam radicem & alias paruulas mihi ostende-
bat, & percontabatur an eas nossem: Chinae radices esse, sed
admodum recentes & integras respondebam: tum ille, Sa-
nè recentes sunt, nam ipse eas in Hispania noua collegi, nec
mireris istic Chinam nasci, siquidem breui videbis etiam
inde Aromatum abundantiam deferri. Id facile mihi per-
suasit, postquam vidi cum Rege conuenire de Aromatum
copia in Hispanias inducenda, quæ iam ipse in Hispania no-
ua serere & colere cœpisset. Vidi Gingiberis atque Chinae ra-
dices recentissimas inde delatas.

China Oc-
cidentalis.

EST autem China, Arundinis maioris radici similis,
nodosa,

China hi-
storia.

nodosa, intus alba, interdum rubescens, foris rubra. Optima est recens, ponderosa, solida, pinguis, non cariota, sapore insipida.

Chinae natales.

N A S C I T U R in China Orientalis Indiae provincia, Scythiae atque Sericaniae finitima, maritimis locis, arundinis aut vluæ palustris modo.

Chinae usus apud Indos.

S O L I V S radicis est usus apud Indos, ad curandos difficiles morbos, apud quos magno in pretio est. Propinatur eius aqua in diuturnis & acutis morbis febribus praesertim, etenim sudores prouocat, cuius rei gratia multi sanantur. Tringinta sunt circiter anni, quod Lusitani primum in has regiones eam intulerint, praecleara de eius facultatibus predicantes aduersus omnis generis morbos, sed maxime Luem veneream, in qua mirabiles effectus praestitit. Eius autem paranda haec est ratio.

Præparandæ Chinae ratio.

R A D I C I S Chinae minutim concisæ vncia fictili nouo imponitur, huic adfunduntur aquae tres sextarij, maceratur viginti horarum spatio: fictili obturato, coquitur lento igne ex prunis incensis ad dimidias, quod ea ratione deprehenditur quam in Guayaco edocui, frigescit, colatur, atque in fictili nouo asseruatur loco aprico, aut iuxta ignem, vt diutius maneat incorrupta.

Aquæ Chinae sumendæ modus.

P V R G A T O, vt decet, corpore, collocatus aeger loco aprico, & conueniente, ieiunus dictæ aquæ calidæ decem vncias sumet, duas horas aut paulo diutius sudabit: sudore deinde absterfo, indusium & lintheamina, mundis, & calefactis mutabit, deinde in lectulo duas aut tres horas perdurabit, postea vestitus, calidè se in cubiculo continebit, quod neque aër neque frigus permeabit, genio indulgens & lepidis colloquiis se oblectans. Circiter vndecimam, dimidium pullum coctum, aut gallinae quartam partem cum pauco sale edet, initio prandij cyatho iusculi epoto: pro bellariis carnes cotoneorū adponentur: potus erit similis aqua, quam
ieiunus

ieiunus sumpsit, quia decocti tantummodo vnum genus est. A sumpto iuscuro, vuas arillis emundatas, aut pruna passa sine ossiculis, & panis bene cocti crusta, biscoctumue initio prandij edere poterit. Si interdum bibere volet, eadem aqua cum conserua aliqua propinetur. Octo post prandium horis lectum denuo ingrediatur, alias decem aque vncias quam calidè poterit bibat, duas horas sudet, sudore detereso, indusium et linthea calefacta mutet, post horam coenet coferuam aliquam, aut vuas passas, aut amygdala, & aliquantulum biscocti: de eadem aqua bibat, postremo cotoneorum carne vescatur, potu deinde abstineat. Hec victus ratio triginta continuis diebus obseruanda, nulla alia purgatione adhibita, sed per cubiculum calidum obambulans & sese oblectans, ab omnibus abstineat que illum offendere possunt. Purgatione absoluta, bona victus ratio seruanda est, quadraginta continuis diebus, vinoq; abstinentum & mulieribus: potus erit Chinae superioris, decoctae & exiccatae in umbra, vncia vna, in tribus aque sextariis denuo bullita ad dimidias.

AD varij generis morbos utilis est haec aqua, luem veneream cuiuscumque generis, vulnera & vlcera antiqua, tumores scirrhosos discutiens, articulorum dolorem soluens, & qualemcumque podagram, sed coxendices praesertim curas. Inueteratos capitis dolores mitigat, & stomachi: defluxiones omnes & Rheumatismos sistit, bonum colorem conciliat, icterum soluit, & omnem hepatis intemperiem emendat, ad quam valde celebratur. Paralytin & omnes nervorum morbos sanat, atque vesicae: enterocelis utilis, quia humorem vnde generantur, absunit: frigidis omnibus morbis & melancholicis conuenit, ventriculum roborat, & omnes flatus discutit. Febris diuturnis, quotidianis & erraticis prodest, sudoris insigni prouocatione, qua etiam in pestilentibus febris vtilem quidam arbitrantur.

SICC A est in secundo gradu cum exiguo calore, idque

Chinae facultates.

Chinae temperamentum.

deprehendere licet ex eo, quod aqua, cum Guayaci, tum çarça-parilla calefacit, & sitim excitat, hæc neque sitim ciet, neque caloris alicuius indicium relinquit. Nobile proculdubio medicamentum, quod in prædictis morbis admodum efficax expertus sum.

DE China Orientali, quæ sanè aliter describitur à Garçia lib. 1. cap. 38. qui plura volet, cõsulat eius Aromatum historiam, quam ante aliquot annos Latinam fecimus.

çarça-parilla.

çarça parilla ex Hispania noua.

POST Chinam, çarça-parilla, cuius vsus huic vrbi primum ab hinc circiter viginti annis innotescere cœpit, ex Hispania noua huc translata est, quoniam ea Indis pro præstanti medicamento erat, ad multos variõsque morbos.

çarçe-parilla historia.

PLANTA multis radicibus nitens, duos cubitos aut eo amplius longis, colore cinereo dilutiore, quæ interdum tam altè demittuntur, vt qui integras eruere volet, ei profunda fossione opus sit: ramis nodosis & lignosis, qui facile desiccantur: florèsne aut fructum proferat, ignoramus.

çarça-parilla ex Honduras.

ILLA multo meliorem & efficaciorẽ nobis deinde protulit prouincia Honduras, à superiore differens, quòd illa candidior est, ad pallorem tendens, & gracilior; hæc verò cinerea, nigrior, atque crassior.

çarçe delectus.

DELIGITUR nigrior, recens, non cariõsa, fractu contumax, quæq; assulatim frangitur, & ponderosa: nam quæ cariem sensit, & dum frangitur puluerulenta est, inutilis existimatur.

Nominis occasio.

CUM eam Hispani primum viderunt, çarçe-parilla nomen indiderunt, propter cognationem, quam cum nostra çarça-parilla (quæ smilax aspera est) habet. Certè nostratem expertus sum simili facultate præditam, cum ea quæ ex Hispania noua adfertur, ad quam magis accedit quàm ad eam quæ in Honduras inuenitur. Gustu insipido est, & sine acrimonia, nec eius aqua, hordeacea sapidior est.

LONGE alia erat eius vtendæ ratio cum primùm in medicinam

medicinam recepta est, quàm nunc est: tum enim Indorum consuetudo obseruabatur, quam in suis morbis curandis usurpare solent, ad quos profligandos maxima reperiatur efficacia. Verùm nostri seculi delicia in causa fuerunt, vt eodem quo Guayaci aqua modo nunc propinetur.

ÇARÇÆ-PARILLÆ selibra minutim concisa aqua macerabatur, deinde in mortario diu tundebatur, donec omnino in mucaginem quãdam resolueretur, quam deinde colabant, & exprimebant. Huius liquoris ita expressi satis capacem cyathum calidum mane hauriebant, deinde stragulis sese tegebant, & duarum horarum spatio sudabant. Quod si interdum sitis eos vrgeret, idem mucor illis potus erat. Sub noctem, alium eius calentis cyathum hauriebant, atque tantundem temporis, vt mane sudabant. Hic ordo triduo integro obseruabatur, vt neque aliud ederent aut biberent, præter eum lentorem calidum expressæ Çarçæ-parilla. Ea ratione preparatam ego initio plerumque propinaui, multosq; melius curavi, quam nunc sanantur. Subsecuta est alia eius propinanda ratio, videlicet.

Çarçæ præparandæ apud Indos ratio.

DVÆ vnciæ çarçeparilla, lote, confractæ & minutim concise, in nouum fictile cum tribus aquæ sextariis iniiciuntur, & viginti quatuor horarum spatio macerantur: obturato fictili, coquantur lento igne, è prunis incenso, ad duorum sextariorum consumptionem, eadem ratione vt in Guayaco diximus: refrigerantur, colantur, & fictili vitrato reconduntur. Eadem deinde çarça illo ipso fictili aqua pleno maceratur, aliquantulum feruet, frigida colatur, & fictili vitrato asseruatur.

Çarçæ parandæ altera ratio.

PVRGATIVS, vt decet, æger, & calido cubiculo se continens, mane decem vncias prioris çarçæ-parilla aquæ hauriet; sudabit duas horas, sudore detereso, indusium & lintamina mutabit, vt in Guayaci potione dictum est. Idem sub noctem, octo post prandium horis (nam sub vndecimam

Vtendæ modus.

prandebit) faciet: post sudorem vnas passas, amygdala, & panem biscoctum cœnabit, & de secunda aqua bibet. Quindecim diebus hunc ordinem obseruabit, nisi imbecilla fuerint vires, tunc enim conceditur vsus carniū exigui pulli assi, sensim quantitatem augendo. Lecto se continebit ad minimum nouem diebus prioribus, reliquis in cubiculo sedebit, aut deambulabit, frigus & aërem fugiens. Decimoquinto purgabitur leni aliquo medicamento, atque etiam trigesimo die, omnia ea obseruando quæ in Guayaci decocto sumendo enarrauimus. Sed etiam post trigesimum diem bona victus ratione per quadraginta dies vtetur, vinoque abstinebit & mulierum congressu. Hæc est vulgaris aquæ çarçæ-parilla sumende ratio, cuius præparande modos secretiores etiã expertus sum, quos hic recensere non pigebit, ne quid eorum prætermittamus, quæ ad çarçam-parillam pertinet, quandoquidem medicamentum est, cuius vsus & facultates maxime celebrantur.

I A M annus est quintus decimus, quod Syrupum confeci, non modo in hac vrbe, sed tota Hispania laudatissimum, ad morbum Gallicum, atque alios profligandos: nam neque calfacit neque inflammat, Guayaci videlicet siccitate temperata, & çarçæ-parillæ calore mitigato: hoc modo.

çarçæ syru-
pus prior.

ÇARÇÆ-PARILLÆ vncia due, Guayaci quatuor, vt supra dictum est, præparata, Zizypha octodecim, pruna passa vigintiquatuor, vtraque ossiculis repurgata, florū Borriginis semuncia, violarum tantundem, hordei mundi aliquot grana, in tribus aquæ sextariis lento igne coquantur ad duorum sextariorum consumptionem colantur, & decem huius decocti vncis, vna syrupi violati admiscetur. Calidus mane & vesperi sorbendus datur, eodem seruato ordine qui supra dictus est, sudorem etiam (si prouocabitur) detergendo. Conceditur ab initio esus pulli gallinacei exigui, & reliqui cibi supra enumerati, & bibitur simplex aqua çarçæ-parilla, qua

Vtendi ra-
tio.

rilla, que fit ex eius semuncia in quatuor aqua sextariis co-
cta, ad vnius consumptionem. Ea ratione curatur cum om-
ne genus morbi gallici, tum reliqui, quos aqua Guayaci,
China, aut çarçæ-parilla curari diximus.

çarçæ aqua
simplex.

FIT item alius Syrupus huiusmodi. çarçæ-parilla octo
vnciæ cōfracta & cōcisa, in quatuor aqua sextariis ad trium
consumptionem coquantur, in eo qui supererit sextario, sac-
chari libræ quatuor iniiciuntur, fitq; Syrupus, vt moris est.
Eius Syrupi tres vnciæ mane, totidem nocte sumuntur, pran-
dium esto è cibis boni succi, cœna sobria, potus è simplici
çarçæ-parilla aqua. Eo vtatur donec-absumptus sit, quo tem-
pore ad sua negotia peragenda egredi non vetabitur. Curat
hic Syrupus plerosque ex morbis supra enumeratis, sine
molestia.

çarçæ syru-
pus alter.

EX ea etiam fit puluis in hunc modum. Neruo illo inte-
riore seu matrice çarçæ-parilla exempto, eam exsiccat, con-
tundunt, & cribrant. Huius pulueris (purgato prius corpo-
re) drachmam mane ieiunus sumit, atque simplicem prædi-
ctam aquam haurit, idem noctu facit dormiturus. Cibus sit
boni succi, potus illa aqua simplex, vino abstineat. Vtilis est
hic puluis in lue venerea, aliisque morbis ab ea oriundis: nec
non scabiem purulentam & saniosam, in manibus et pedibus
mirificè sanat, hac ratione.

çarçæ puluis.

PURGATUS ager, etiam (si necessitas vrgeat) non
purgatus, puluerem modo prædicto sumet, & scabiei subli-
mati aquam rosacea simpliciore dilutam, plumula illinet,
deinde emplastrum conueniens panno sericeo extensum, om-
nibus locis quibus illita fuerit sublimati aqua, inducet. Sin-
gulis diebus repetetur, & quindecim dierum spatio perse-
ctissimè curabitur, ita vt aliis medicamentis non opus sit:
abstergit enim, carnem generat, & ad cicatricem perducit.

Pulueris vtē-
di ratio.

HODIE tam frequens est aqua çarçæ-parilla vsus
modo prædicto, vt in omni morborum genere sumatur, siue

çarçæ aquæ
vsus frequē.

in defluxionibus, flatibus, vterique morbis frigidis, siue aliis quibuscumque, modo non sint acuti, aut iis febris accesserit: ideoque non minore copia multis locis asseruatur decoctum simplex carça-parilla, quam aqua vulgaris. Certum est tamen, iis qui calida, hepatis praesertim, intemperie laborant, non conuenire: nimium etenim eos excalfacit: sed ventriculos frigidos fouet, & flatus mirifice discutit. Illud autem animaduertendum est, has tres aquas non nisi Autumno, aut Vere propinandas esse. Calida est & sicca in secundo ferè gradu.

Quibus non conuenit huius aquae usus.

carça-parilla ex Guayaquil. Guayaquil fl.

Guancauilcas.

Guayaquil fl. aqua salubris.

carça Guayaquilanae historia.

NUNC ex prouincia Quito coepit inferri carça-parilla, copiosè nascens vicinis vrbi Guayaquil locis, ad flumen eiusdem nominis maximum, quod ex montibus Peruanis originem sumens, ab Oriente in Occidentem vergit, & in Oceanum (quem del Sur vocant) circa Portum veterem labitur: Guancauilcas, vocantur eius regionis incolae, & edentuli sunt, quoniam pro more habent vt sibi dentes eximant, quos suis idolis offerant, dicentes optima quaeque eis offerri debere, hominem autè nihil praestantius, nihil magis necessarium dentibus habere.

EIVS fluminis aqua admodum salubris, & multos morbos curare dicitur, eamq; ob causam, plusquam sexcentis miliaribus ad eam concurritur ab Indis & ab Hispanis, qui multoties ea aqua se abluendo, & magnam eius quantitatē sepius hauriendo mane, plurimum vrinae excernunt, & valde sudant, & consequenter morbis liberantur, eodem ferè modo eius aqua vtentes, sicuti in balneis Lucēsis, Puteolanis, & fonte illo celebri apud Leodios fieri solet.

SUNT qui putent ab huius fluminis aqua carçam-parillā facultates suas mutuari. Ea est colore ex cinereo nigricante, maioribusq; & crassioribus radicibus constat, quam ea quae ex Honduras adfertur, atque interdum tam longis, vt altitudine humana fodiendum sit, antequam erui possint.

DUPLEX

DVPLEX verò eius exhibenda ratio apud eos obseruatur. Carça-parilla radices, quot opus erit, sumētes, neruo illo interiore repurgant, corticem eum, si sicca sint radices, macerant, donec mollescat (virides maceratione non egent) deinde minutim concidunt, & addita aqua contundunt, vt succus extrahi possit viscidus & mucosus, cuius mane eam quantitatem sumunt, quam vno haustu aut pluribus bibere possunt; lectum deinde ingressi, plurimum sudant; postea mutatis linteis, pullum edunt, & corticis illius succum hauriunt, in prandio, in coena (que leuis erit) atque interdium deligendus est tamen locus ab aere & frigore liber. Hac ratione, & vsu conseruarum, necessariorumque aliquot fructuum siccatorum permissio, octo aut nouem dierum spatio, omnibus morbis liberantur, quos çarçaparilla curare solet: validum autem & robustis viribus eum esse oportet, qui hac curatione vtetur.

çarçæ exhibendæ prior ratio.

ALTERA iis conueniet qui imbecilliores sunt, nec superiore, sine manifesto vite discrimine, ferre possent. çarçaparilla neruo suo liberata, & vt superius, macerata, si sicca sit, deinde contusa, quatuor vncia, pluresue aut pauciores (nam hic nullus ponderis aut mensuræ vsus) in quatuor aqua sextariis ad dimidias decoquantur, ex ea aqua quantum possunt semel aut pluries bibunt; in lectulo deinde se componunt, ad sudorem prouocandum, qui tamen si adeo vehemens non sit, vt superior, copiosus tamen est: mutata veste, pullum edunt, & eadem aqua (nam vno die coctura absumitur) cum in prandio, tum in coena illis potus est: ab aere & frigore sibi cauent: repetitum per quindecim aut viginti dies hoc medicamentum, omnes morbos sanat, non sine magna omnium admiratione, præter febrem, aut morbos acutos, in quibus çarçæ decoctum exhiberi non solet. Istic neque initio diætæ, neque in media, neque sub finem sese purgant, vti nos facimus (nam & medici & medicamēta com-

çarçæ exhibendæ ratio altera.

In quibus morbis çarça non exhibenda.

posita illis desunt) sed muliercularū duntaxat opera vtuntur, quæ illis huius decoctum pro arbitrio exhibent.

ILLUD verò obseruatione dignum est in hac curatione, quòd solus radicis cortex neruo exempto in vsu est. Ideòque nunc eorum exemplum secutus, solo cortice in hunc modum vti soleo.

Çarça præparanda ratio optima.

QUATUOR corticis Çarça-parilla lotæ vncias, in quatuor aquæ sextariis vigintiquatuor horarum spatio macero, deinde ad dimidias decoquo: quòd si calorem in agro metuo, hordei mundati dimidiam vnciam inter decoquendum adicio, & in magno calore, vulgaris aqua loco, cichorei stillaticium liquorem cum hordeo substitulo. Hac aqua temperatissima est, & admirandos eius effectus in multis expertus sum.

OBSERVANDUM item est, vt quãta possit quantitate eger hanc aquam, vti retulimus, bibat, siue vno haustu, siue pluribus, quia magnam quantitatem bibendo plus sudabit, & citius certiusq; sanabitur. Itaque hanc nouam sumende Çarça-parilla rationem maximè vtilem fore puto, faciliusque & breuiore tempore curandos agros.

EIVS quæ ad fluvium Guaiacul & in Puna insula nascitur Çarça parilla mentionem facit Petrus Cieça parte prima Chronici Peruanæ, cap. 54. alterique nascenti plerisque Indiæ regionibus præfert: meminit item cap. superiore de illa ratione dentes in sacrificiis offerendi.

Catapotia ex Çarça.

ALIAM addit Fragosus eius præparandæ rationem, quæ est: Çarça parilla libra vna bis lota, bene contusa, & minutim concisa, in octo aquæ sextariis toto triduo maceratur, deinde lento igne coquitur vsque ad integram ferè consumptionem, hoc est, vt acetabulum seu scutella eius decocti solum remaneat: Çarça statim exempta prælo imponitur, succusque exprimitur ad vncias quatuor aut eo amplius, etiam si ex eo qui superfuit decocto quantitas augeti debeat. Lento igni imponitur, vbi feruere cœperit, pulueris aloës optimæ vnciæ duæ, myrrhæ selectæ, nucis ponticæ magnitudine, croci momentum (sunt qui Ligni aloës pusillum addant capitis roborandi causa) iniiciuntur & continuè agitantur, donec amyli crassitiem contrahant: ex ea massa catapotia formantur. Ex his duo singulis decem prioribus diebus deuoranda dantur, & singula reliquis viginti, sub horam vndecimam noctu. Si verò inueteratus sit morbus, & æger validus, tria singulis decem prio-

cem prioribus diebus, bina subsequentibus decem, singula reliquis sumi poterunt. Dimidia gallina elixa in aqua (cui salis & croci momentum, & aliquot ciceris grana iniecta sint) meridie datur edenda, reliqua pars in cœna. Potus erit aqua carçæ simplex. Surgant hora decima, cubitum eant ante solis occasum. Istitis cata potius grauissimos dolores, & brachiorum crurumque paralyfes curati experientia se consecutum scribit.

Sassafras.

LIGNI quoddam genus ex Florida noui orbis prouincia, quæ 25. graduum altitudine polum habet, nunc recens in Hispaniam inuehitur, cuius ante paucos annos notitiam Gallus quidam mihi dedit, eius facultates mirum in modum prædicans, aduersus varios morbos, vt ipse & alij Galli experti erant, ab eius regionis incolis edocti.

PROFLIGATIS ex ea regione Gallis, nostri Hispani in similes morbos incidere cœperunt, ob prauis succi alimenta, aquarum crudarum potationem, & sub dio dormitiones: at à quibusdam qui remanserunt Gallis, de huius Ligni facultatibus moniti, eo vsi sunt, & sanitati restituti.

DICITUR hæc Arbor Indis Pauame, Gallis (quos imitati sunt Hispani) nescio quam ob causam, Sassafras.

ARBOR est magna, Pini mediocris magnitudine & forma (tamen si minores inueniatur) vnico trunco nudo, ramis in cacumine expansis, vt Pinus repurgata, cortice, quem integit tenuis cinerea quædam pellis, ex cinereo nigricante, gustu aliquatulum acris, sed aromatico, non nihil ad fœniculi saporem tendente, odorato, ita vt pauca eius quætitas cubiculum suo odore impleat: materie trunci & ramorum alba ad cinereum colorem tendente, non ad eum aromatici saporis, & odoris, vt cortex: folio ficulneo in tres angulos desinente, nouello verò folio pyri folium æmulante, sed quod vestigia angulorum habeat, semper virente, hoc est, foliis nouellis semper eis quæ decidunt succedentibus, colore viridi obscuriore, odorato, præsertim si siccum sit: an florem fructumue ferat, incertum: radicibus nunc crassis, nunc tenuibus, pro arborum

Pauame.

Sassafras.

Pauame seu
Sassafras hi-
storia.

arborum magnitudine, leuibus, sed non adeò ut lignum, per summos terræ cespites expansis, ut facile euelli possint; quod ferè commune est omnibus arboribus Indicis (imò referunt Hispanicarum arbores eò delatas, steriles fieri, nisi in superficie terræ plantentur) cortex radici firmiter inhaeret cinereus, ipsiusque arboris cortice magis aromaticus, ideòque radicis decoctum odoratius & præstantius est, & ab Hispanis istuc usurpatur.

Natales.

NASCITUR in maritimis, & locis temperatis, hoc est, neque nimium siccis, neque nimium humidis, ut in portibus S. Helene, & S. Matthæi: nam alibi per uniuersam Floridã haud facile inuenias: istic verò sunt integra silua, quæ ob suauissimum quem spirant odorem, ab Hispanis primum eò venientibus, arborum Canelle esse existimabantur, nec immeritò; nam adeò odoratus est & acris huius arboris, atque Canelle cortex, & eosdem effectus præbet eius decoctum, quos Canelle.

Delectus.

OMNIUM optima est radix, deinde rami, tertio truncus, sed cortex omnibus præfertur.

Temperamentum.

ARBORIS & ramorum temperamentum calidum & siccum est in secundo gradu, cortex aliquanto calidior, ad initium tertij gradus in calore & siccitate accedens: quibusdam calidus in fine primi, siccus in tertio gradu.

LICET Corticis & Ligni vsus dumtaxat in medicina receptus sit, Indi tamen recentia folia trita, vulneribus imponunt, & sicca in alios medicos vsus seruant.

Facultates.

EIVS decoctum commendatur in omni morborum genere, præsertim verò in obstructionibus, & partibus internis roborandis: ad tertianas & febres antiquas. Commodè ex saccharo propinatur defluxione laborantibus, asthmate, pectoris vitis ex frigiditate prouenientibus, & consequenter doloribus nephriticis & renum, è quibus calculum eicit, & flatus discutit, quam etiam ob causam vterum ad cõceptionem præ-

nem preparat, & menses prouocat. Vomitus cohibet, concoctionem inuat, aluūque subducit.

ILLIUS fragmentum assidue gestare & odorari maxime prodest, aduersus pestis contagia, praesertim non neglectis aliis remediis. Denique ob ingentem siccitatem & moderatum calorem, est remedium excellens ad omnis generis defluxiones, quoniam eas absorbit: sed iis qui extenuati sunt & imbecilles, non conuenit.

DECOCTI vero seu aquae preparandae haec est ratio. Decocti parandi ratio. Radicis cum suo cortice assulatim confractae vncia dimidia, in tribus aquae sextariis, fictili nouo duodecim horis maceratur: lento igne ad duorum sextariorum consumptionem decoquitur: colatur, & in fictili vitrato adseruatur. Postmodum supra eadem fragmenta, tantundem aquae superinfunditur, decoquitur ad dimidij sextarij consumptionem. Ea est secunda aqua, quae ordinarij potus loco erit.

ILLUD vero obseruandum est, plus aut minus ligni in decoctionem iniici, viribus & temperamento aegrorum consideratis: etenim minore quantitate, & minus cocta propinatur haec aqua, biliosis, quam pituitosis. Sed vulgariter quarta sextarij pars aquae tepidae sumitur mane, deinde sudatur, & vestis mutatur; nec quisquam eorum qui hoc medicamentum sumpserit, lecto se continere cogitur. Prandium sit media gallina assa, cum aliquot vuis passis, & amygdalis, & auellanis tostis: coena sit e conseruis conuenientibus morbo qui curatur, potus secunda aqua. Singulari experimento didici hoc decoctum, vt dixi, propinatum, vtilissimum iis fuisse, qui pedes & manus ex podagra sic contortos habebant, vt iis vti non possent. Ad luem item veneream non minus vtile quam aqua Guayaci aut Chinae. Ligni fragmentum premansum eo dente qui dolet, & istuc retentum, dolorem sedat.

PORRO qui tam exquisita victus ratione vti nollent, Aquae parandae ratio alia. aquam

aquam simplicem hac ratione decoquant. Ligni assulati
confracti semuncia, plusve aut minus, pro conditionibus iam
enumeratis, in tribus aquæ sextariis ad dimidias coquitur,
ea aqua diu vtendum cum in prandio, tum in cœna & in-
terdiu. Qui vino abstinere non norunt, ea aqua diluere pote-
runt, etenim saporis & odoris gratiam vino conciliabit.

Donati sumus his diebus fragmento huius ligni à Francisco Zen-
nig Pharmacopola Bruxellensi diligentissimo, mihiq̃ amicissimo,
quod odore & sapore fœniculum quidem referebat, sed tamen gusta-
rum, plantæ illius saporem magis reddere videbatur, quæ vulgo Dra-
co, nonnullis Thæreo dicitur, acetariis familiaris, & cortex eius multo
magis. Lignum cum suo cortice adeò Tamarici simile est, vt nisi odor
& sapor obstarent, pro eo accipi possit: cortex interiore parte qua li-
gno adhæret nigricante, & læui, exteriori rugosa, & ex cinereo rube-
scente.

Molle.

CÆTERVM odor fœniculi mihi in memoriam reuocat arbo-
rem in Peru nascentem, Molle vocant, cuius ego pusillas duas plan-
tas, e semine natas, vidi ante aliquot annos Machliniæ in hortu splen-
didissimo Illustris Viri Dn. Ioannis de Brancion, sed quæ tertio anno
perierunt hiemis iniuria.

**Molle hi-
storia.**

ERANT autem eæ arbusculæ trunco (quia tenellæ) ex viridi ni-
gricante, multis consperso veluti maculis cinereis, folia pennata vt fra-
xini, sed multo minora, ex viridi nigricantia, serrata & sub extremum
angustiora, quæ ab arbusculis reuulsa lacteo succo, eoque lento & vi-
scido, & odorato manabant, & ipsa folia trita fœniculi odorem red-
debant, gustata adstringentis facultatis nonnihil habere videbantur.
Fructus ex quo natæ sunt, piperis ferè magnitudine, oleaginosus, pel-
licula rubescente tectus, racematim cohærens, vt ex eius icone, quam
ad vitium depingi tum temporis curauimus, conspiceret licet: florem
quem habeat ignoramus, sed quibusdam auctoribus minutus est, viti
similis.

Natales.

HÆC arbor abundanter nascitur in conuallibus & locis planis
Peruanæ regionis, vt referunt omnes qui Occidentalium Indiarum
descriptionem dederunt: sed Petrus Cieça maximè, qui eius descripti-
onem hoc modo cap. 112. primæ partis Chronici dat.

**Molle histo-
ria alia.**

TOTO hoc tractu conspiciuntur magnæ quædam, & etiam par-
uæ arbores, quas Molles appellant incolæ: folia habent minuta, odore
fœniculi, cortice adeò commendato, vt eius decocto crurum dolores
& inflationes summa cum vtilitate foueantur: ex ramulis fiunt den-
tiscalpia vtilissima. Ex huius fructu cum aqua decocto, pro cocturæ

Molle vini.

modo, fit aut vinum, siue potio admodum bona, aut acetum, aut
mel: tantoque in pretio apud Indos sunt hæ arbores, vt quibusdam

Facultates.

locis eas consecratas suis Idolis habeant. Addunt nonnulli eius arbo-
ris foliorum decoctum, doloribus ex frigida causa ortis auxilio esse,
gummi verò eius, quod Mannæ modo candidum est, lacte dissolu-
tum, caliginem oculorum abstergere.

Lignum

Lignum aromaticum.

Lignum a-
romaticum.

BERNARDINVS de Burgos Pharmacopola, vnâ cum Sulphure infrâ describendo mihi ostendit Ligni cuiusdam fragmentum, Ligno sancto ferè simile, cuius corticis odor & sapor adeò aromaticus & excellens est, vt macis, aut nucem myristicam longè superet, imò Canellam odoris suauitate, piper acrimonia.

MAGNA huius ligni quantitas in monte quodam caesa fuerat, & in nauē seu Liburnicam delata, ignis struendi causa. Vnde perspicere licet, quàm multæ arbores, & aliæ plantæ in nostris Indiis inueniuntur insigni facultate præditæ, quãdoquidem ignis struendi gratia odoratis & aromaticis arboribus vtuntur, quarum cortice in puluerem redactò, cor & ventriculus roborari, reliquaq; membra foueri possent, & Aromatum ex Maluccis insulis, Arabiâque, & Perside vsque petitorum, vices supplere. Sed nos accusandi sumus, qui eas diligentius non inquirimus & inuestigamus, quandoquidem sponte montibus locisq; incultis nascuntur.

Lignum ad renum affectiones &
vrinæ incommoda.Lignum ne-
phriticum.

NOBIS etiam mittit noua Hispania Ligni quoddam genus crassum & enode, materie Pyri, cuius vsus iam diu receptus fuit in his regionibus, ad renum vitia, & vrinæ difficultates & incommoda. Postea expertum est, eius aquam in Iecoris & Lienis obstructionibus vtilem esse. Fit autem hac ratione,

Aqua ligni
nephritici.

LIGNVM assulatim & minutim concisum in optima & limpidissima aqua fontana maceratur, atque in ea relinquitur, donec aqua à bibentibus absumpta sit. Dimidia hora post iniectum lignum, aqua ceruleum dilutiorem colorem contrahit, qui sensim intenditur pro temporis diuturnitate, tametsi lignum candidum sit: ceruleum ideo dico, quoniam

quoniam adulteratur alio ligno simili, quod aquam croceo colore inficit, ne quis fallatur.

HAC aqua assidue vtuntur, ea vinum diluunt, & mirabiles experiuntur effectus, sine vlla humorum commotione, neque enim opus est alia victus ratione quam temperata: siquidem aquae sapor non magis immutatur ligni iniectione, quam si pura esset, & nihil in ea maceratum. Calidum & siccum est in primo gradu.

Lapis Nephriticus.

LAPIS hic in Nephritide maximè laudatus ex noua Hispania etiam defertur. Præssio lapidi similis, qui ad viridem colorem lacteo permixtum tendit, præfertur viridior.

Nephriticus lapis.
Præsius lapis.

EVM gestant variè formis effigiatum, vt antiquitus solebant Indi, alios piscium forma, alios auium capitibus, alios psittaci rostris similes, nonnullos rotundos spherularum modo, atque omnes perforatos, quoniam Indi eos appensos gestare solebant, aduersus Nephritidis, aut stomachi dolores, in quibus morbis valde commēdatur. Sed eius præcipua laus est ad Nephriticos dolores & ad calculum expellendum, & arenulas.

Nephritici lapidis varia forma.

Facultates.

NOBILIS mihi notus, vnum habet, cui nullum alium comparandum vidi; nam eum brachio gestans, tanta arenularum quantitate liberatur, vt, metuens ne ei noceat tanta eiectione, interdum eum deponat, nullumq; amplius calculum eiicit. Sed cum dolor eum premit, denuo eum gestat, & statim leuatur aut minuitur dolor multarum arenularum, atque etiam calculorum expulsionem. Ea etiam occulta facultate præditus est, vt ab eiusmodi dolore præseruet gestatus, renum calorem mitigando.

DVCISSA Bejar ter breui temporis interuallo Nephriticis doloribus afflictæ, armillam ex eo lapide sibi confecit, quam perpetuo gestat, ex eo tempore (quod decennium superat) eo dolore numquam vexata est.

d

ALII

ALII multi senserunt idem leuamen, eamque ob causam magno in pretio sunt huiusmodi lapides, nec, uti initio, tam facile adquiri possunt, quod soli earum prouinciarum Reguli & Domini eos possideant, nec immerito, cum tam admiranda sint illorum facultates.

Lapis Tiburonum.

Tiburon piscis.

IN mari Indico ferreis hamis capiuntur pisces Tiburones dicti, maximi, validissimi, pugnacissimi, & truci aspectu, qui cum lupis marinis assidue praeliantur.

Lapis Tiburonum.

IN eorum capite terni aut quaterni lapides, interdum plures inueniuntur, valde albi, magni, ponderosiq; (ut interdum duas libras pendant) & qui facile abradi possunt.

Facultates.

HUIUS lapidis puluis utilissimus fertur Nephriticis, & aduersus vrinae difficultates, & renum vesicaeq; calculos, ut in Indis, Hispanisq; experientia comprobauit. eum gustatum insipido esse gustu deprehendi, facultates nondum expertus sum.

TIBVRONVM meminerunt, quotquot Occidentalis Indiae historiam descripserunt: sed inter eos Gomara in historia Mexicana, miranda & vix credibilia de Tiburone refert, & illi duplicem detum ordinem tribuit.

DESCRIBIT idem in Historia generali Indiarum cap. 31. (quem secutus est Theuetus lib. Singularium cap. 71.) piscem quendam Manati nomine, cuius descriptionem, quod pleraque cum Tiburonis historia communia habeat (ne dicam eundem piscem videri) hic subiunximus.

Manati piscis.

MANATI piscis est nostro orbi incognitus vtri similis, duos tantum pedes rotundos quibus natat, ad humeros habens, & in singulis quatuor ungues elephantinis similes, ab umbilico ad caudam vsque gracilescit: tetrissimo est apectu, capite bubalino, sed macilentiore ore, mento vero crassiore, oculis admodum exiguis pro corporis mole, quae interdum viginti pedum longitudine est, decem crassitie: corio denso, pilis quibusdam cinerei coloris obsito. Feminae pariunt vaccarum modo, duoque vbera habent, quibus catulos suos lactant. Eius caro quadrupedis potius quam piscis videtur, etenim recens vitulinam sapit, sale macerata Thynni carnem, sed sapidior est, diutiusque seruari potest. Eius pinguedo optima, nec facile rancescit: ea corium ipsius preparant ad calceos sibi faciendos. Inueniuntur in eius capite lapides quidam ad calculum & nephritidem utiles.

HIC piscis occiditur interea dum herbas in littore depascitur, sed etiam Retibus capiuntur iuniores. Ea ratione paruum fertur cepisse Regulus

Regulus Caramatexi, quem 26. annis in lacu quodam dicto Guaynabo educauit, adeoque domitum euasisse, & ferociam deposuisse, vt de manu cibum caperet, & in clamato nomine Mato, quod Magnificum sonat, lacum suum egressum fuisse, & in ædes perreptasse cibi sumendi gratia, deinde ad lacum remeasse, interdumque homines & pueros ex vna parte lacus in aliam transuexisse, nec illos meruisse, ita vt Indis summam voluptatem adferret.

Lapis Caymanum.

Ex Nomine Dei, Carthagine, aliisque continentis oris, lapides interdum adferuntur calculis fluuiatilibus similes, qui in ventriculis prægrandium Lacertorum (Caymanes appellant) inueniuntur: ferocissimi sunt, ingenti ore, vt integrum hominem deglutire possint, multiplici dentium ordine, aded magni, vt triginta duorum pedum longitudine inueniantur. Viuunt ij magna ex parte in fluminum ripis, nonnumquam in mari, ad fluuiorum ostia: pariunt oua in terra, & suos catulos istuc excludunt, testudinum more: capiuntur hamis ferreis, quia earum cutis prædura, omnes ictus, etiam minorum tormentorum æneorum, respuit.

Lacerti Caymanes.

Hos lapides colligunt Indi & Hispani, atque aded sibi seruant, ad quartanam tollendam vtile remedium: siquidem bini ex eis temporibus vtrunque alligati, in quartanarum paroxysmo, illas tollere, aut earum calorem manifestò infringere traduntur. Bis eum lapidem temporibus cuiusdam puellæ quæ quartana laborat, adhibui, & certè febris calorem nonnihil remisisse animaduerti, an verò febrem omnino tollet, ignoro.

Lapidis Caymanum facultates.

GOMARA, Petrus Cieça, Augustinus Carate, qui integram Indiarum historiam, aut ex parte scripserunt, huius generis Lacertorum seu Crocodilorum meminerunt; inter quos Petrus Cieça sub finem capitis 2. eorum oua, atque etiam carnes urgente fame cum aliis se edisse asserit circa Pauamam, cum eam regionem primum occupassent. Gomara cap. 197. ibidem occitum, qui 100. pedes longitudine æquaret, in cuius ventriculo multi calculi reperti sint.

Ingens Lacerti magnitudo.

Lapis Sanguinalis.

LAPIS Sanguinalis ex noua Hispania delatus, Iaspidis genus est, varij coloris, sed obscurioris, maculis, seu punctis distinctus sanguineis.

Lapis sanguinalis.

Eius facultates.

Ex his lapidibus Indi quasdam cordium formas, magnas ac paruas conficiunt.

VALET ad fluxum sanguinis narium, mensium, hemorrhoidum, vulnerum, ac oris. Lapidem aqua frigida intinctum eger dextra comprimit, & subinde id facit. Sic eo Indi & nostri vtuntur.

PERSVASVM habent Indi, imò firmissimè credunt, si hoc lapide pars sanguine manans contingatur, sanguinem sisti, idque verum esse experientia probatum est. Vtilis est etiam suspensus aut alligatus eidem parti vnde sanguis effluit, modò carnem contingat. Vidimus nonnullos hemorrhoidum fluxu afflictos, remedium sensisse, annulos ex hoc lapide confectos in digito continuè gestando: nec non & menstruum fluxum sisti.

Lapis rimas pedum curans.

ALIUD lapidis genus est, quod rimas in manuum & pedum iuncturis à pituita salsa prouenientes, curat: verum id dumtaxat auditu percepi.

Armadillo.

Armadillo.

NUNC ex continenti habemus ossiculum caudæ peregrini animalis, quod veluti testis quibusdam totus integritur pedum tenus, cuius gratia Armadillo vocant Hispani, quasi cataphractum aut armatum dicas, Lusitani Encubertado.

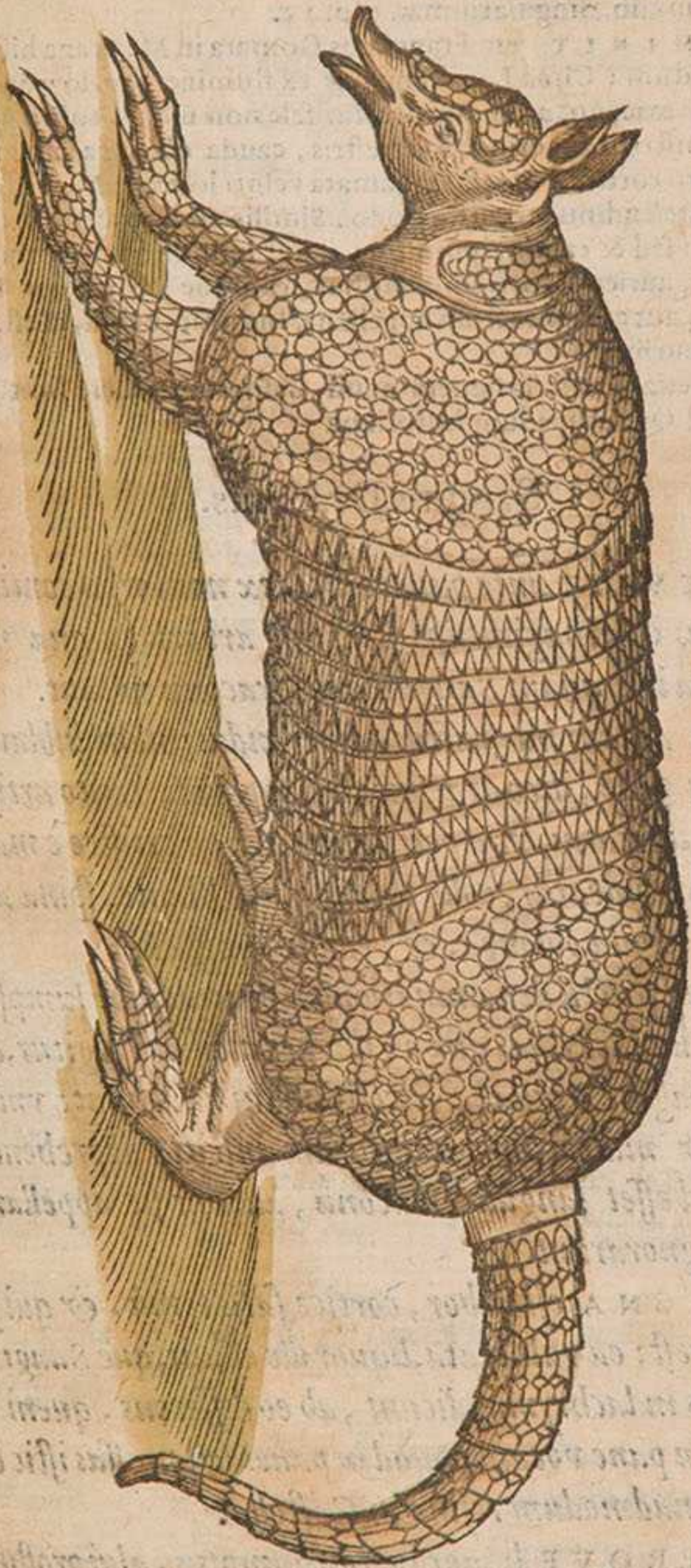
Encubertado.
Descriptio.

EST porcelli magnitudine, cui rostrum simile habet, cauda oblonga, & crassa, Lacerti modo. Sub terra viuit, vt Talpa, & terra sese sustentare creditur, quod foris nihil edere conspiciatur.

Facultates.

OMNIS facultas consistit in caudæ ossiculo, cuius in tenuissimum puluerem redacti pilula, confecta magnitudine capitis aciculæ, atque auri indita, dolorem eius sedare, & tinnitum etiam, cum exigua surditate coniunctum, curare traditur. Certè dolorem sedari multa experientia comprobatum est.

HVIVS

Tattou.

H V I V S animalis meminit Theuetus lib. Singularium, cap. 54. aitque incolis Tattou vocari, quorum nonnulli porcellos magnitudine æquant, alij minores sunt, & eorum caro tenella est, bonique succi, Et Bellonius lib. Singularium 3. cap. 15.

Aiotochli.

M E M I N I T item Franciscus Gomara in Mexicana historia in hunc modum: Circa Lacunam quæ ex flumine Papaloapan oritur Imperio Mexicano, animal inuenitur fele non maius, rostro porcelli, pedibus histricis aut erinacei terrestris, cauda oblonga, natura munium duro cortice, & testa squamata veluti loricatedum, intra quam se retrahit testudinis terrestri modo. Similis est hæc testura panopliæ equorum: sed & cauda, ipsumque caput huiusmodi testis squamatis testata sunt, auriculis foris eminentibus, eamque ob causam Hispani armatum, aut cataphractum appellant, Indi Aiotochli, id est, Cuniculum cucurbitæ.

E I V S etiam descriptionem apud Gesnerum videre licet in Appendice ad Quadrupedum historiam.

Sanguis Draconis.

A T T V L I T ante paucos dies, ex noui orbis continenti, Episcopus Carthaginensis fructum arboris ex qua manat lachryma illa quam Sanguinem Draconis vocant.

Draconis arboris fructus.

E S T autem hic fructus admirandus: nam sublata qua integitur pelle, ilico dracunculus apparet, tanto artificio à natura fabricatus, vt à peritissimo aliquo artifice è marmore sculptus videatur, collo oblongo, ore hiante, spina aculeis horrida, cauda oblonga, & pedibus conspicuis.

Sanguis Draconis cur sic dictus.

A B eo fructu denominationem proculdubio sumpsit arbor, & eius lacryma, que ex illa per incisionem legitur, quam ex Carthagine Peruana selectissimam aduehunt: vnde veterum & multorum recentiorum inscitia deprehenditur, qui, quid esset sanguis Draconis, aut cur sic appellaretur, omnino ignorarunt.

Draconis historia.

M A G N A est arbor, cortice satis tenui, & qui facile incidi potest: ea vulnerata, liquor ille effluit, quem Sanguinem Draconis in lachryma, dicunt, ab eo differens, quem Sanguinem in pane vocant, quod in panes seu massas istic cogatur, quemadmodum resina in Castella.

Facultates.

V T E R Q V E liquor intro assumptus, alui profluvium sistit, sic

sistit, sic etiam ventri illitus, aut clysteribus inditus. Sanguinem vndequaue manantem reprimit. Capitis defluxiones, ne in partes inferiores delabantur, prohibet eius puluis capitis vertici inspersus: vulnera recentia glutinat, gingiuas à putrefactione liberat, & dentes stabilit. Est item color Pictoribus maximè expetitus.

TEMPERATVS est, & pauci caloris particeps.

MEMINI ante paucos annos nobis à Francisco de Hollebecque Regis Hispaniarum Horulano diligentissimo, missos fuisse quosdam fructus Dragonalis nomine, ex quibus terræ commissis, nonnulli prodierunt Bruxellæ apud C. V. Dn. Ioannem de Boisot virum doctissimum & rei herbariæ peritissimum. Erant ferè foliis Iridis, oblongis, viridibus, per oras rubris (qualia in grandi arbore ante nouem annos Olysiopone conspexi) sed subsequens hiems abstulit: Fructus is erat Cerasij magnitudine aut Oxymirsinis, rotundus, tenui pelle contectus, qua sublata, osseus nucleus conspiciebatur, qualis est in fructu Rusci: sed is nullam animalis, nedum dracunculi tanto artificio fabrefacti figuram referebat, verum rotundus erat & læuis, & vt dixi, totus osseus. Arboris, quâ Olysiopone obseruauit, & in cuius cortice gumi sanguinei coloris concretum inueni, iconem, in Stirpium à me per Hispanias obseruatarum descriptione exhibeo.

Dragonat.

Gummi ad podagram.

DABAT mihi idem Episcopus, Gummi genus (cuius arborem non poterat describere) ex eodem continente delatum, quo se podagrifici istic purgant, in hunc modum.

Gummi ad podagram.

ILLIVS gummi fragmentum nucis ponticæ magnitudine, stillaticio aquæ liquore noctem integram macerant, postridie mane percolant, & exprimunt, eam aquam ad duas vncias sumunt, neque quidquam cibi superingerunt ante meridiem: eo medicamento purgatur humor, qui podagram creat sine molestia.

dx3
Facultates.

INSIPIDVM est & inodorum. Calidum videtur in primo gradu.

Fructus dysentericus.

HISPANVS quidam adolescens mihi ignotus, attulit ex Quito fructum, qui, vt ex eius fragmentis (qua altera

Fructus ex Quito.

d 4 parte

parte leuia erant, & luteo colore; altera verò, aspera & admodum rubra, seu ex rubro nigricantia) conuicere licebat, magna quadam arbore natus videbatur. Dum ille mecum de variis rebus ageret, venit ad me vicinus, medicamentum curaturus filia, quam dysenteria miserè afflicta dicebat. Ilico adolescens, eam, inquit, curabo: ad vicinum proficiscitur, fragmentorum illorum tenuissimè tritorum puluerem ex stillaticio calicū rosarum liquore, eo die puella hauriendum dedit vespere, tantundem postridie mane, statimq; sisti cœpit fluxus, ita vt breui puella sanitati restituta sit. Eum adolescentem, tametsi diligenter requisuerim, numquam postea videre mihi contigit: itaque neque quis esset hic fructus, aut qua arbore nasceretur, scire potui.

Cortex ad alui profluuia.

Cortex alui
profluuia si-
stens.

PROFERT nouus orbis prægrandem arborem, foliis cordis effigie, nullo fructu. Eius cortex digiti crassitudine aut amplior, solidus, durus, & ponderosus, tenui candicante pellicula integitur: similis est admodum cortici Guayacan, vti Gentiana amarus, adstrictionis & grati seu aromatici cuiusdam odoris particeps.

Exhibendi
ratio.

MAGNA est apud Indos æstimatione, vt qui eo vtantur aduersus omnis generis alui profluuia, eius puluerem drachmæ pondere, aut paulo amplius mane propinantes ex aqua conueniente, aut crasso vino rubro. Ter aut quater id remedium repetitur, obseruaturq; in reliquis victus ratio, quæ huiusmodi morbo necessaria est.

EIVS corticis fragmento donatus sum ante paucos dies, cuius periculum iam bis feci in alui profluuibus inueteratis magno successu.

EX VARIIS nostrarum Indiarum provinciis, multa purgantia medicamenta deferuntur, quorum magna sunt facultates: de quibus hic mentionem faciam, ut sint veluti Praefatio quaedam in Historiam radicis Mechoacan.

Cassia solutiua.

INSVLÆ Diuorum Dominici & Ioannis de Portu Cassia solutiua. diuite, tanta quantitate nobis transmittunt Cassiam solutiua. tiuam, ut non modo Hispaniæ, sed etiam toti Europæ, atque adeo vniuerso orbi sufficiat: nam & in Orientem, vnde deferri solebat, plures naues ea onustæ vehuntur, quam Cantabri ferrum mittunt.

QUÆ Venetiis ad nos ex India Orientali mitti solebat, cum immatura collecta esset, temporis diuturnitate & itineris longinquitate ad nos ita corrupta perueniebat, ut parum utilitatis præstaret. Nostra verò ex insulis prædictis, Delectus. matura est, crassa, plena, ponderosa, medullosa, & adeo recens, ut interdum sexagesimo postquam collecta est die, huc perferatur: & quia recens, gratiæ, saporis, non tetri, ut quæ ex Oriente deferrebat, facilius vires suas exerit.

BENIGNE purgat & sine vlla alui perturbatione, bilem præsertim, deinde pituitam, postea quæ in meatibus & intestinis infarctæ sunt, euacuat. Temperatos illos efficit, qui ea vtuntur: sanguinem purgat. Vtilis in omni morborum genere, sed maxime renum, & vrinæ, duabus horis ante cœnam sumpta. Defluxionibus prodest, duabus à leui cœna horis. Quotidianus eius vsus est ad pectoris & laterum vitia, eclegmatis modo. Conuenit febrium ardoribus, & sitim extinguit. Assiduus illius vsus ante prandium aut cœnam, calculi generationem prohibet. Facultates.

FORIS cum amygdalarum dulcium oleo illita, graues pulmonum & renum dolores mitigat.

d 5

DOSIS

DOSIS pulpæ eius est decem drachmarū, ad sesquiunciam vsque; non exempta verò, quatuor vnciarum. Lenit, resoluit, sanguinem depurat, & eius bilisq; calorem infringit. Humida est in primo gradu, ad calorem, sed mitem tendens.

IN istis insulis primùm colli cœpit, postquam in nostram potestatem venerunt.

NON desunt qui huius Auctoris iudicium improbent: siquidem Orientalis cassia, cæteris paribus, longè præferenda est.

Fructus ad bilem.

EX maritimis Nicaragua & Nata (quæ sunt in noui orbis continenti) inuehitur in Hispaniam medicamenti genus purgans, bilem præsertim.

Fructus 'bi-
lem euacuās.

FRUCTVS est arboris cuiusdam vastæ, castaneis similis, sed calyce laui, non, vt illarum, echinato: eo calyce fructus continetur castaneis non multum absimilis, sed sine cortice, & ferè quadratus, qui in duas partes diuisus est, intercurante medium, & totum deinde ambiente pellicula.

Facultates.

EDITVR hic fructus viridis, aut contusus vino exceptus: si siccus, eius puluis ex vino aut gallinæ iusculo sumitur; datur etiam tostus, vt minus purget: quocumque tandem modo sumptus, sine molestia purgat, obseruatis iis quæ à purgatis obseruari solent, & preparatis prius vt decet humoribus. Illud verò minimè prætereundum est, pelliculam illam exteriorem & internam abiiciendam esse, alioqui grauius symptomata excitaturam, veluti ingentes vomitus, animi deliquia, & periculosa alui profluvia. Calidus est in primo gradu.

Auellanæ purgatrices.

Auellanæ
purgatrices.

NOVO orbe primùm inuento, insula diui Dominici quoddam genus Auellanæ misit, qua se Indi familiariter purgabant. Postea Hispani necessitate compulsi, illis etiam purgare se cœperunt, non sine vitæ discrimine. Colore & forma nostris

AVELLANÆ PURGATRICES. 59

manōstris Auellanis similes sunt, putamine tenui, coloris spadicei, triangulares, medulla interiore alba & dulci, sic ut multi, dulcedine illecti, decepti sint. Avellanarum historia.

MEDICORVM vulgus eas Ben magnum vocat Ben magnū.
(nam Ben est duorum generum) Paruum autem ciceris Ben parū.
magnitudine est, & ex eo Itali odoratum illud oleum, quod de Ben nuncupant, conficiunt, quo sibi casariam & barbam inungunt deliciarum gratia.

VALIDISSIME pituitam & bilem supernè & infernè purgant. Facultates.
Nonnulli tamen earum vehementiam assatione infringebant. Coli doloribus præsens sunt remedium, flatu discutiunt, & clysteribus iniecta, mediocriter euacuant.

DOSIS est à dimidia drachma ad drachmam vnam: sed assandæ sunt. Calidi sunt temperamenti initio tertij gradus, & sicci in secundo.

Auellana hæc cum plerisque aliis fructibus peregrinis communiata mihi fuit ab illustri viro D. Ioanne de Brancion, rei herbariæ studiosissimo, nec ullis parcente sumptibus, ut suum hortum omni peregrinarum plantarum genere excultissimum reddat.

Cæterum Auellanam hanc, cuius iconem hîc exhibeo, lentus & mollis contegit cortex, partim ex cinereo candicans, partim nigricans: hunc sequitur putamē minus solidum quàm in vulgaribus Auellanis, id nucleum

60 NUCLEI PINEI PURGANTES.

id nucleum continet Auellanæ magnitudine, candidum, solidum, Auellanæ vulgaris aut iligneæ glandis sapore, tenui membrana obdutum. Integra nux altera parte sessilis est, & coniunctim binæ nasci videntur, ut interdum castanæ.

Nuclei pinei purgantes.

Pinei nuclei purgatorij.

TRANSMITTIT etiam noua Hispania, Pineorum nucleorum genus, quo Indi se purgabant: quos imitati sunt plurimi harum regionum.

Descriptio.

NOSTRIS pineis similes sunt, nascentes in strobilibus magnis, quales sunt Mayzi spicæ muticæ: molliori putamine, & nigriore quàm nostri pinei nuclei, rotundi, intus albi, pingues, & gustu dulces.

Facultates.

BILEM, pituitam, & aquas validissimè purgant: & licet Auellanis mitiores, attamen vomitum cient, atque ventrem subducunt. Assi, neque tam valenter, neque cum tam magnis torsionibus purgant. Peculiari quadam facultate crassos humores expellunt.

QUINQUE aut sex triti & vino diluti, dantur pro virium robore, preparato prius conuenientibus Syrupis humore, qui euacuandus est, & obseruata, quæ decet, victus ratione. Etenim qui eis vtetur, illum obseruare oportet, quæ ab his obseruari solent, quibus purgans medicamentum propinatum est.

CALIDI in tertio, & sicci in secundo, pinguedine tamen quadam præditi, quæ siccitatem nonnihil imminuit.

Fabæ purgatrices.

Fabæ purgatrices.

FABÆ purgatrices, quæ Carthagine, & Nomine Dei nascuntur, nostris similes sunt, sed minores, eiusdem cum nostris formæ & coloris, pellicula quadam tenui, ut ceparum tunicula exterior, illas per medium intersecante, quæ cum cortice abiicienda est, alioqui tanta vehementia supernè & infernè purgans, ut in vitæ discrimen sumentem coniciat. Assandæ deinde sunt, ut illarum acrimonia infringatur, deinde in puluerem comminuenda.

DATVR

DATUR hic pulvis vino aut saccharo exceptus, ad cochleare vnum, deinde haustus vini sumitur.

Sumendira-
tio.

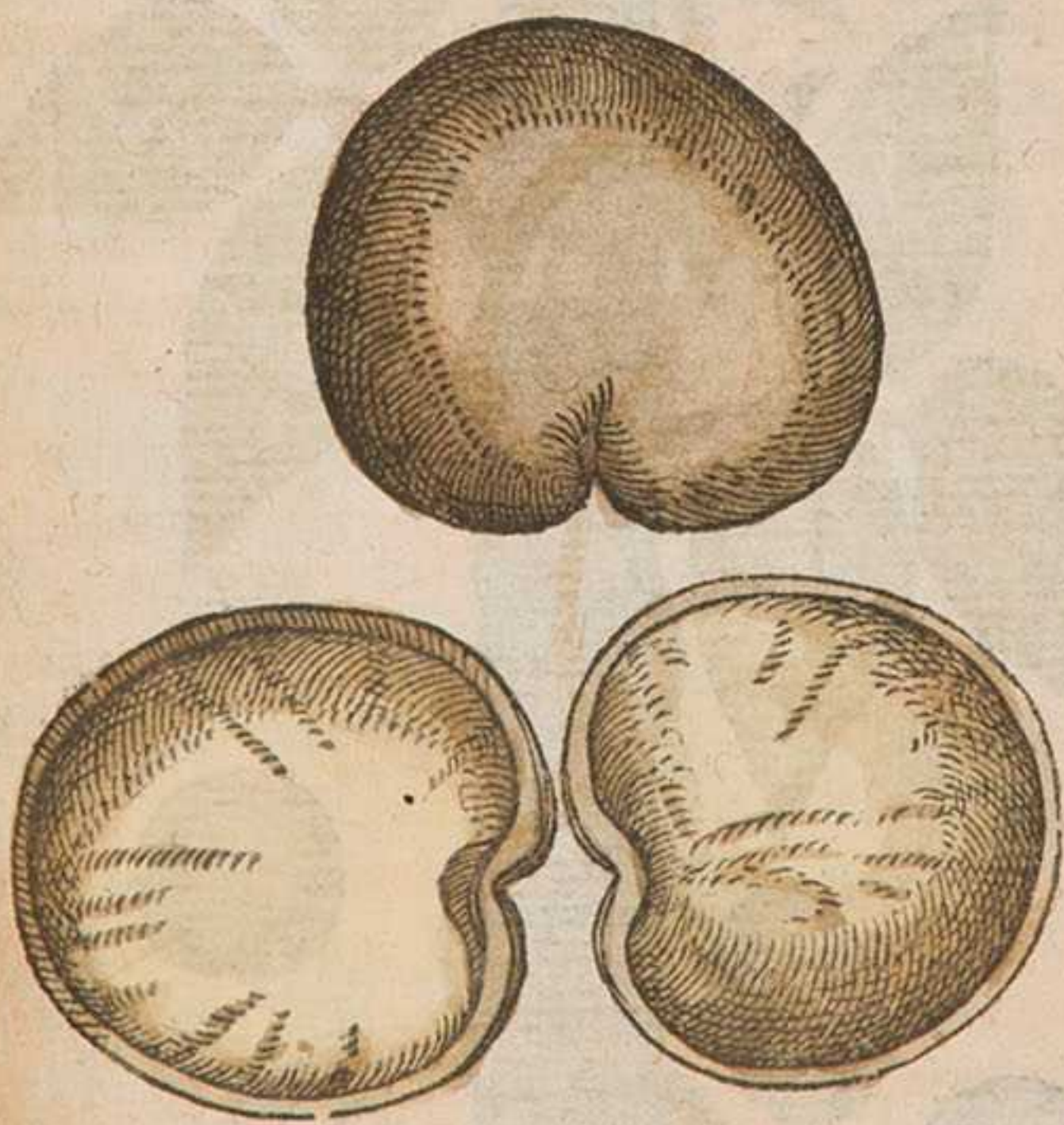
APUD Indos hoc medicamentum celebre est ob sumendi facilitatem: nam sine molestia bilem, pituitam, & crassos humores, multo lenius & facilius quam superiora medicamenta purgant.

Facultates.

DANTUR in febribus diuturnis & importunis, in coli doloribus, & articulorum morbis.

DOSIS esto assatarum à quaternario numero ad senarium, pluriùme aut pauciorum, pro ægri viribus.

Aliquot peregrinos fructus accepi Fabæ purgatiuæ nomine insignitos: sed nullus mihi conspectus est, qui fabæ purgatiuæ nostro auctori descriptæ conueniret, at potius inter Phaseolos, omnes recensendi videbantur.

Prior, cuius hinc iconem exhibemus, orbiculari ferè est forma, sed planus utrimque & quodammodo puluinus, digiti vnus crassitie, duorum verò latitudine aut ampliore, ex vno latere aliquatulum cauo, qua videlicet hilus esse solet, & siliquæ, in qua continetur, adhæret: cortex durus & lignosus, læuis, ex rubro nigricans: quod intus conti-
netur al-

PHASEOLVS ALTER BRASILIANVS. 63

netur album, firmum, & in duas partes natura sectile, vt sunt omnia phaseolacea: sapore primùm quali sunt omnia ferè legumina, sed illico linguam mordicante, & acri: quo fit (ni fallor) vt purgandi facultate præditus.

Nascitur in insula Diui Thomæ dicta, & cordis effigiem, quale vulgo pingi solet, imitatur: idcirco à quibusdam Cor Diui Thomæ nuncupatur. Eius obiter meminit Petrus Cieça parte prima Chronici cap. 112.

Alter Phaseolo-vulgari haud dissimilis est, sed minor, densior, nigricans, & hilo prominente, & renis formam minimè referente.

Cùm Olysiopone essem, donatus sum Phaseoli genere ex Brasilia Americæ prouinciæ delato, admodum recenti, pollicati latitudine, crasso, colore rufescente, magno hilo, & parte extrema veluti fissili: Eiusmodi quatuor aut quinque singulis siliquis prægrandibus continentur, qui recentes & virentes adhuc tusi & impositi bubones venereos curare dicuntur: flore traditur ex rubro pallescente: ego dumtaxat iunioram plantam vidi mihi semine natam, quæ foliis Phaseolo vulgari ferè similis erat, nisi quòd minora erant, & auersa parte hirsuta, præsertim teneriora folia, & extremi caules tenui molliq̃ue lanugine fuluescente obiti. Brasiliani Macouna vocant: similes planè, & colore, qui ex cinereo candicans est, dumtaxat differentes, ex Africæ Mauritania delatos vidi.

Vidi etiam non procul Olysiopone in monasterio quodam Phaseoli genus vulgari nostrati adeò simile, vt nostrum putarem, pergulas istic vestiebat opere topiario, flore purpureo; at siliquæ scabræ iunt, breuiiores, & duplo latiores quàm nostri vulgaris: fractus est exiguus pisi vulgaris magnitudine, totus niger, nisi qua parte siliquæ adhæret, quæ candida est. Brasilianis frequentem esse audiui, & Lusitanis istic habitantibus Fava braua, id est, fabam siluestrem nuncupari.

Lac Pinipinichi.

Pinipinichi. IN omnibus continentis oris, lacteus quidam succus elicitur ex arbusculis Malorum similitudine, Indi Pinipinichi vocant: cuius rami recisi, lacteum humorem illico exsudant, aliquantulum densum, & viscosum, cuius tres aut quatuor guttæ sumptæ, validissimè per secessum purgant bilem & aquas.

Facultates.

BIBITUR ex vino, aut eius desiccati puluis deglutitur pauca quantitate, propter nimiam vehementiam.

ILLVD autem peculiare habet, quod si quis, eo sumpto, iusculum, vinum, aut aliud quid inuiciat, subito eius operatio infringitur, & cessat.

SUMPTO aliquo ex superioribus medicamentis purgantibus;

gantibus, somno abstinendum est, & ea obseruanda, quæ ab his qui purgans aliquod medicamentum sumpserunt, obseruari solent.

CALIDVS & siccus hic liquor in tertio gradu.

OMNIA iam enumerata medicamenta valida sunt & pernicioſa, quibus vti desitum est, postquam Mechoacan receptū est, cuius vsus minime periculosus est. Et ad ipsum, tamquam ad medicamentum præstantissimum confugerunt non solum nostri, sed omnes etiam Indiarum incolæ. De quo nunc acturi sumus.

Mechoacan.

MECHOACAN radix est ante viginti annos pri- Mechoacan.
mum reperta, in prouincia Mechoacan dicta, quadraginta miliaribus supra Mexico, quam deuicit Ferdinandus Cortesius, anno 1524.

IAM vidimus apud Franciscanos huius vrbis nascentem, ex ipsa prouincia Mechoacan nauim delatam, multis ramis luxuriantem supra terram expansis, colore cinereo, qui vicinas perticas aut pergulas scandunt, & multiplici nexu amplectuntur, foliis rotundis, in mucronem desinentibus, secundum pediculum amplis, fibrosis, adeo verò delicatis, vt humiditate carere videantur: fructu coriandri sicci magnitudine, racematim coherente, qui Septembri matureſcit: radice crassa, vitis albæ seu Bryoniæ modo, vt non defuerint qui eandem plantam esse putarent, aut saltem ei congenerem: sed multum differunt, nam Bryoniæ radix viridis & sicca admodum acris est: Mechoacan verò insipida & sine acrimonia. Forma.

MILII semine obruta seruatur hæc radix, aut lino picato seu resinato inuoluta.

CÆTERVM nunc ex Continenti aduehitur Mechoacan, natum circa Nicaragua & in Quito (vbi diligenter collitur, & magno in vsu est, ob eius mirabiles effectus) longè præstan- Mechoacan alterum.

Forma.

præstātius eo quod ex noua Hispania adferri cōsuevit: cuius flos, semē & ramuli etiam allati sunt. Erat verò is flos quasi mali aurea, quinque foliis constans maioribus, è cuius umbilico protuberat calyx siue vesicula quedam auellana magnitudine, membrana constans tenui, albicante, qua in duas cellulas tenuissima pellicula secretas diuiditur, & in singulis bina grana, ciceris exigui magnitudine, colore per maturitatem nigro, gustu insipido continebantur, qua molli & spongiosa terra excepta, commode nascuntur.

Ex huius radice fit conserua varij generis, Cydoniorum modo, sed etiam Gelatina ex saccharo & illius succo, qua in deliciis esse possunt: nam vt radix est insipida, facile saccharum recipit, quocumque tandem modo paratur.

MOLESTA non est huius radice sumptio, quia nullius mali saporis est particeps, ideòque pueris, senibus alijsq; qui cetera medicamenta respuunt, utilis est.

Facultates.

PITUITAM præsertim & aquas educit. Ictericum, cephalicam, strumas, & epilepsiam curat, veteresq; defluxiones sistit, articulorum, coli & renum doloribus utilis est. Conuenit etiam vteri doloribus, asthmati, tussi veteri, febribus & lue venerea vexatis.

Exhibendi ratio.

HUIUS autem radice sumenda ratio talis est. Purgato prius corpore serapiis, clysteribus, aut sanguinis missione, & diæta, pro medici iudicio; huius radice leuiter contusa puluis vino albo maceratus, aut aqua fœniculi, anisi, aut cinnamomi (si quis vinum non fert) summo mane propinatur, dimidia drachma pondere pueris, vnius drachma iuuenibus & adolescentibus, duarum verò drachmarum viris & mulieribus. Nec inutiliter datur ex syrupo nouem infusionum. Dimidia post sumptum hoc medicamentum hora somnus conceditur, iis præsertim qui vomitibus obnoxij sunt. Facta purgatione, datur iusculum, & paulo post cibus, qualis his dari solet qui sese purgant.

Puluis.

FIVNT nonnumquam ex eodem pulvere catapotia Catapotia:
torian dri sicci magnitudine.

IN manu autē est Medici, * aut eius qui sumpserit, eam
humoris quantitatem purgare quam volet, quoniam sum-
pto pauxillo iuscule, aut alia re, eius operatio ilico cessat.

MITTIT nobis Promontorium D. Helenæ, quod in Mechoacal
eodem quo Nicaragua tractu est, aliud Mechoacan genus filuestris.
filuestris, quod grauia Symptomata excitat, vt vomitus
immodicos, tormina, & alui profluvia, quam ob causam
Scammonea nuncupatur: sed nemo (periculo semel facto)
vritur. Simile est alteri cum folio, tum sarmentis, tum ra-
dice, sed per omnia minoribus: & ipsa etiam radix acrimo-
nie nonnihil habet.

Missã sunt nobis ex Hispaniis ante paucos annos duo feminis Me-
choacan genera, vnum breui calyculo siue filiqua, femineque nigro,
quale est Scammonij aut Conuoluoli maioris: Alterum oblongiore
aliquantum calyculo, & femine rufo, & quam superius longiore, te-
nerioreque: Vtriusque filiqua parte interiore lanuginosa est.

Ex vtriusque femine natæ sunt nobis, & aliquot aliis rei herbariæ
studiosis plantæ, quas subsequenti hiemis iniuria sustulit. Prodibant
Scammonij aut Conuoluoli modo, deinde multis sarmentis proxima
pedamenta scandebant & amplectebantur: foliis Conuoluoli maio-
ris, sed tenerioribus & colore magis fuluescente.

* Negat Ioan. Fragosus Regis Catholici Medicus, iuscule aut alio
cibo iniecto Mechoacan vim purgatiuam sisti aut infringi, & quoti-
diana experientia id se obseruasse ait, eandemque nostri Auctoris in
Finipinichi opinionem reprobat.

Meminit Petrus Cieça parte prima Peruanæ historiæ, in prouincia Radix
Quimbayã, cuius metropolis Carthago magna, nasci tenues quasdam Quimbayã.
radices digiti crassitudinis inter arbores, quarum si fragmentum bra-
chiali longitudine aquæ sextario per noctem maceretur in vase ali-
quo, maiorem aquæ partem ea nocte absument. Ex ea quæ supererit a-
qua, qui tres vncias sumpserit, adeo benignè purgabitur, & sine mole-
stia, vt si Rhabarbaro purgatus esset, & aliquoties periculum fecisse
scribit magno purgatorum commodo.

Piper.

TOTO Continentis tractu in quo Nata, Carthago,
& etiam in Nouo regno, magnus est vsus Piperis cuiusdam
oblongi, quod maiore acrimonia præditum est Orientali,
magisque aromaticum, & iucundiore odore spirat, quam

Axi.
Capsicum.

Forma.

Capsici hi-
storia.

Axi seu Capsicum; quinetiam praefertur Piperi nigro, cum saporis tum suauitatis causa.

ALTÆ cuiusdam plantæ fructus est oblongus, crassitie quidem funiculi, at dimidiij pedis longitudine, constans veluti multis granulis, circa pediculum oblongum continuo & coniuncto ordine dispositis, seminis plantaginis modo. quibus ademptis, pediculus nudus conspicitur. Recens viridis est, sole maturescit & nigrescit. Calidum est tertio gradu.

NEC praetermittendum est Piper ex Indiis nostris missum, quandoquidem non modo in medicum usum receptum est, sed planta est excellentissima, & toti Hispaniæ notissima: nam nullus est hortus, in quo non seratur ob fructus pulchritudinem. Vidi aliquando in hac vrbe plantam ad arboris altitudinem excrecentem.

FOLIO est viridi, ocymo latifolio simili, flore albo, ex quo pullulat fructus diuersæ formæ, oblongus, rotundus, Melopeponis forma, aut cerasiorum, sed immaturus viridis est, maturus verò colore rubro gratissimo.

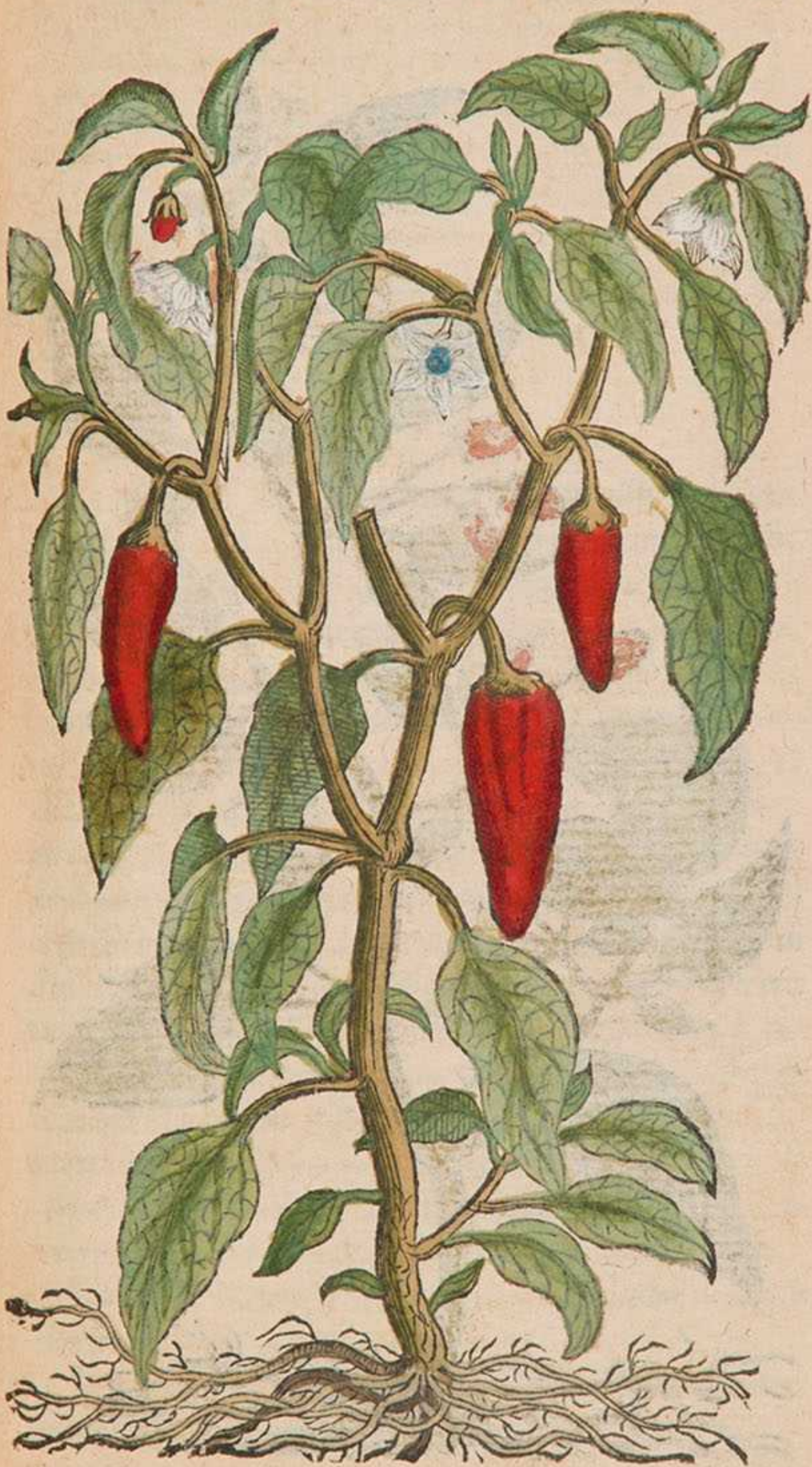
PARTICVLATIM concisum & iusculo maceratum, meliorem saporem edulis conciliat, quàm Piper vulgare, ideoq; eius vsus est in omnibus in quibus aromata ex Maluccis insulis & Calecutio delata cõmendantur, in eo solum differens, quòd illa multis aureis emuntur, hoc sola satione acquiritur: nam in vna planta colliguntur aromata in totius anni vsus, minore dispendio, & maiore commodo.

Facultates.

FLATVS discutit, vtile pectori & perfrictionibus, calefacitq; & roborat partes internas. Caliditatis & siccitatis in quarto ferè gradu particeps.

Capsicum hoc, seu Piper Indicum (Americum potius) diligentissime colitur tota Castella cum ab hortulanis, tum à mulieribus in fenestris ædium suarum. Etenim eo vtuntur per totum annum cum vigente tum

gente tum

gente tum sicco, pro condimento & pipere. Spectatur varia (vt noster auctor ait) forma: sed & hæc omnia genera aliquando vidi colore flavescente, in Lusitania, monasterio quodam circa Olysiponem.

Aliud Capsici genus obseruavi in nonnullis Lusitaniz locis, fruticosum, cubitalibus ramis, virentibus, foliis hortensis Solani ferè, aliquantulum angustioribus: flore candido exiguo, vt Solani hortensis, fructu in longis pediculis paruo, per initia viridi, deinde nigricante, vbi maturuit, rubro, continente multa semina latiuscula alterius Capsici modo, tam feruidi gustus, vt fauces aliquot dies incendat gustatum. Floret, & fructum profert toto Autumno, & in calidioribus regionibus etiam hieme. Illi vocant Pimenta de Bresil, hoc est, Piper Brasilianum, in qua prouincia abundanter nasci, multiplicique in vsu esse intelligo.

Ceuadilla.

PERLATA sunt ad me cum aliquot aliis plantis ex Hispania noua, semina cuiusdam plantæ Ceuadilla istic Ceuadilla. vocata, id est, Hordeolum, à similitudine quam cum nostro bordeo habet in spica & vaginulis, quibus semen includitur, sed minus eo, lini semine neutiquam maius, & longè aliis facultatibus præditum. Etenim numquã auditum est plan- Facultates. tam aliquam adeò vrente, & caustica vi præditam; sic, vt vbi cauterium necessarium est in gangrenis, & putridis impurisque vlcibus eosdem præbeat effectus, quos non modò sublimatum, sed ignis etiam præstare posset: etenim vermes in vlcibus necat, putridaque vlcera expurgat puluis eius sensim iis inspersus, maiore minorèue quantitate, pro vlcis magnitudine, adhibitis præseruatiuis, que in huiusmodi remedijs vsurpari solent. Itaque, cum eius facultates infringere volunt, puluerem stillaticio rosarum aut plantaginis liquore excipiunt, linumq; aut ellychnium eo intinctum vlcibus & gangrenis imponunt: deinde sarcotica medicamenta adhibentur, pro cheirurgi docti & experti iudicio.

EADEM ratione vsurpatur in animalium malignis vlcibus, quibus plerumque infestantur.

CALIDVM est hoc semen in quarto gradu, eoque etiam amplius, si plures sint gradus.

Sulphur viuum.

Sulphur
Quitense.

MITTIT nobis Quito prouincia Peruana Sulphur viuum præstantissimum, vt vitrum translucidum, colore auri sincerimi, cuius fragmētum pusillum lucernæ adpositum, odorem maximum Sulphuris eiaculatur fumo viridi permistum: & antequam incendatur, nullum Sulphuris odorem præbet.

Facultates.

HVIUS puluis vino dissolutus, & per aliquot dies faciei vespere illitus (purgato prius corpore) inflammationes curat. Scabiem tollit, rosaceo oleo mixtus. Drachmæ pondere cum oui luteo sumptus, coli doloribus, nephritidi, neruorumq; contractionibus & ictero utilis est. Calidum et siccum est hoc sulphur summo excessu.

Sulphur Ni-
caraguanū.

EX Nicaragua aliud Sulphuris genus aduehitur coloris cinerei, densum, & expers transparentiæ, nihilq; cum alio commune habens præter odorem.

Ad Erysipelas.

Medicamē-
tum ad ignē
sacrum.

NOBILIS ille qui Piper longum mihi dedit iam antè descriptum, Peruana Carthagine attulerat placentā quandam foris nigram, intus luteam, & adhuc humidā, tametsi bis mille ferè miliaribus allata esset. Eius paucillum me præsentē dissoluit aquæ rosacæ stillaticio liquore, & eō faciem filij sui, qui erysipelate laborabat, illiuit: postridie simili liquore calente faciem illius abluit: facies adeo integra & sana reddita est, atque si erysipelate non laborasset.

CONFECTAM verò referebat hanc placentam è lumbricis, quos Indi terra eximentes, Mayzi folijs educant, deinde iam pingues fictili coquunt, eos despumando: colatos deinde rursus decoquunt, donec ad vnguenti consistentiam aut etiam densiorem reduxerint.

Carlo Sancto.

ANTE triennium ex Mechoacan prouincia delata est
quædam

quædam radix Carlo Sancto dicta, cuius insignes facultates prædicant. Carlo sancto.

NOSTRO lupulo similis est, & perticis se conuoluit illius more; quibus si careat, humi spargitur & diffunditur: Descriptio.
 folia etiam Lupulo similia, colore viridi, sed obscuriore, odore graui: neque florem, neque fructum fert. Radix crasso capite est, ex quo alia radices oriuntur digiti maioris crassitudine, colore candicante: cortex qui facile separatur, cuiusq; vsus est odore aromatico, gustu amaro, cum quadam acrimonia: neruus radice cortice spoliatus, multis quasi filuris seu tabellis tenuissimis constare conspicitur, quæ sigillatim separari possunt.

NASCITUR temperatissimis prouinciæ Mechoacan Natales.
 locis, solo neque nimium sicco, neque humido. Calida & sicca initio secundi gradus.

RADICIS cortex mane aliquanto tempore comman- Facultates.
 ducatus, multam pituitam, aliosque humores ex capite elicit, eamque ob causam rheumatismos & capitis dolores & defluxiones curat: in nonnullis etiam vomitu multam bilem & pituitam è stomacho expellens, sed illius decoctum maximè, cuius gratia ventriculum noxiis humoribus liberat, eumque roborat: purgationem tamen præcedere necesse est.

IDEM commanducatus, gingiuis abscedentibus auxilio est, dentes stabilit, eosque à scabritia & corruptione liberat, orisque halitum commendat: sed postea vino os eluendum, ad amaritudinem tollendam.

PVLVERIS eius exigua quantitas ex vino albo, aut adianti, canellæve decocto sumptus, vuluam obstructionibus liberat, mensesq; prouocat, & flatus discutit, purgato videlicet prius corpore, & aluo (dum eo remedio vtetur) ex æquis partibus Liquidambar & vnguenti Dialthææ inuncto.

CORDIS affectibus, iis præsertim qui ex vteri sympathia

pathia oriuntur, auxilio est eius puluis, vt antè, sumptus, aut illius decoctum hoc modo præparatum.

Carlo san-
cto decoctū.

RADICIS minutim concisæ drachmæ duæ in aquæ sextario & dimidio coquuntur ad dimidias, corticis citri in puluerem redacti drachmæ quatuor, pulueris Canellæ drachmæ duæ statim iniiciuntur, ac denuo feruent, deinde colantur. Istius decocti sex vnciæ singulis diebus mane addito saccharo propinantur, purgato tamen prius vt decet corpore.

HUNC puluerem, & decoctū nonnulli in morbi gallici affectibus, atq. etiam Epilepsia cōmendant. Alterum experiri nō admodum necesse est, quod multis aliis ad eum morbum remediis abundemus. Alterius periculum faciam in iis qui vigesimum quintum ætatis annum nondum excessere: nam Epilepsiam in adultis tollere, non est verisimile.

Radix S. Helenæ.

Radix D.
Helenæ, &
eius histo-
ria.

EX portu S. Helenæ, qui est in prouincia Florida, adferuntur radices quedam prælongæ, sed nodosæ admodum, pollicari crassitudine, foris nigre, intus albæ, sapore aromatico, Galangæ ferè simili. Resectis his nodis & perforatis, sunt precarie spherulæ, quas milites Hispani & Indi de collo suspendentes, multum illis tribuunt. Hi siccati rugantur, duriq; & quasi cornei fiunt. Planta ramos suos per terrā diffundit, foliaq; ampla & viridia admodum profert.

Natales.

NASCITUR locis humidis; sicca initio, calida in fine secundi gradus existimatur.

Facultates.

HAS radices Indi lapidibus conterunt, totumq; corpus sibi inducunt balneaturi, quoniam cutim constringunt, & membra, vt inquiunt, suo grato odore roborant.

ILLIVS puluis cum vino haustus, in ventriculi doloribus, vrine difficultatibus, & nephritide commendatur.

VT ex descriptione facultatibusque huius plantæ colligere licet, ad Cyperi genus aliquod referri poterit.

Guacatane.

MISSA nobis est ex Hispania noua plantula quedam
candicans

candicans (sed sine radice) Indis Guacatane nuncupata, nostro Polio montano haud absimilis, sed inodora, quae an florem aut semen proferat, ignoro.

AD haemorrhoides commendatur hac ratione. Eius Facultates, planta decocto ex vino (si calor absit) alioqui ex aqua, haemorrhoides abluuntur, deinde blandè siccantur, postmodum eiusdem plantae puluere insperguntur.

DOLORES ex frigore & flatibus ortos, in quacumque corporis parte sedat, si locus resina prius inunctus, tenuissimo huius puluere inspergatur, & pannus lineus superimponatur; nam ilico adhærebit Cerati modo, nec inde amouebitur, nisi dolore mitigato.

EIVS puluis leuibus vulneribus impositus, praesertim inguinum, ea mundat & ad cicatricem perducit.

MISSAE item sunt ad me aliquot aliae plantae, sine nomine, quarum vni ex aqua decoctum calidè sumptum, pectoris vitis auxilio est.

ALTERA, quae partus mortuos, secundasq; morantes trahit, cuius rei magnam experientiam habent Indi.

TERTIAM, si (cum maximè viget) quispiam colligere volens dumtaxat contingat, ilico flaccescit & procumbit.

QUARTA per solum diffusa est & expansa: si quis tamè eam attingat, statim contrahitur: vt brassica murciana.

HELLEBORVS item niger Hispanico similis, & iisdem facultatibus praeditus.

MULTA praeterea alia medicamenta in Indiis nostris inueniuntur, insignibus facultatibus praedita, quae cum tempore (vt iis vti possimus) innotescunt: vt ex eorum quae haecenus allata fuerunt, vtilitatibus colligere licet, quandoquidem infiniti morbi, qui alioqui incurabiles videbantur, horum usu curati sunt.

QVAE omnia meae diligentiae accepta ferre oportet, & prima huius meae historiae parti, quae per vniuersum orbem admodum

admodum celebris fuit, ob medicamentorum quæ in ea continentur descriptionem.

ET vt omnes intelligant quàm utilis meus hic liber fuerit, subiicere hîc libet Epistolam ad me scriptam ex Peruviana vsque regione, à nobili quodam viro, ante duos menses: etenim ex eorum quæ in illa descripsi lectione, inuenti sunt in Peru lapides Bezaares, Orientalibus haud inferiores viribus: de quibus Deo volente in tertia parte agemus.

Epistola ad D. Nicolaum Monardis.

NON dubium est Clarissime Doctor, quin nouum videbitur, me virum illiteratum, semperq; militiam in his regionibus secutum, ad te scribere de iis quæ ad facultatem vestram pertinent. Verùm animi mei erga eruditos viros propensio (in quorum numero tu es, ob libri tui lectionem, quem de Medicamentis in his regionibus nascentibus eorundemque facultatibus euulgasti, & laudem quam eo libro hîc consecutus es) fecit vt etiam ignotus has ad te dederim. Etenim satis commendare non possim utilitatem quam hîc attulit tuus iste liber, cum ex eo rationem consecuti simus, qua medicamentis vtendum sit, ex quibus sine methodo antè vsurpatis, nullum auxilium percipiebamus: nunc verò ex tui libri lectione, plerique à morbis, qui deplorati videbantur, liberati sunt.

IAM sunt plures quàm viginti octo anni, quòd militiam sequens, per has Indias peregrinor, in quibus non solum quæ à te descripta sunt, nascuntur, sed etiam pleraque alia, quorum fama nondum ad vos peruenit, ob Medicorum huc à vobis comitantium magna ex parte negligentiam & insciam, quibus publica utilitas (quam tamen summam præstare possent) cura non est, sed vt quæstui dumtaxat seruiant.

Animal lapidem Bezar gignens.

FORMAM animalis, ex quo lapis Bezar extrahitur, in tuo libro describis. Ea diligentius perpensa, animalium
genus

genus quoddam in istis montibus frequens inuenimus, valde simile iis hircis (nisi quod cornibus orbū est) quos in Orientali India reperiri tradis. Rufi sunt coloris magna ex parte, & herbas salutiferas depascuntur (quarum magna est copia in montibus vbi ista animalia degunt) ita fugacia, vt solo tormentorum aeneorum ictu adsequi possimus.

DECIMA quinta Iunij huius anni 1568. ego cum aliquot amicis ad venationem profecti sumus in huius regionis montes, in eam quinque dies insumpsimus, & aliquot ex his quae dixi animalibus confecimus; cumq; eorum causa venationem suscepissemus, librum tuum contuleramus.

APERTO itaque maximo, & prouectioris aetatis animali, neque in ventriculo, neque in alia parte corporis lapides inuenimus; quo factum est, vt Indicis animalibus similia non esse putaremus. Percontati Indi, quos, vt nobis inseruirent, deduxeramus qua corporis parte lapides haec animalia haberent, se quidquam de lapidibus scire negabant (vt sunt nobis infestissimi, nec sua secreta nobis innotescere vellent) Indus tamen puer, decem aut duodecim annos natus, cum videret nos tantopere id scire cupere, in animali receptaculum quoddam & veluti marsupium nobis ostendit, in quod depastas herbas recipiunt, donec eas postea ruminatas in ventriculum traiciant. Ibi puerum illico interficere voluerunt Indi, quod nobis id indicasset; eum tamen postea, nobis in venatione occupatis, interceperunt, & vt intelleximus, sacrificarunt. Indi eos lapides magno habent in pretio, eosq; in Idolorum suorum delubris, quae Guacas vocant, & alia etiam pretiosissima quaeque offerre solent, veluti aurum, argētum, gemmas, monilia, animalia, & pueros.

Guacas.

ILLUD autem admiratione non caret, hoc animal per totas has Indias non reperiri, praeterquam in montibus istis Regni Peruani. Nam ego omnia Mexicana regna, omnes Peruanas prouincias & regna, prouincias & insulas Marañon,

Animal Bezaares lapides gignens in solis Peruanis montibus.

rañon, Floridam, & multas præterea Occidentalium Indiarum regiones peragraui; attamen nusquam hæc animalia conspexi, quam in solis huius regni Peru montibus.

Facultates.

E GO qua potui diligentia ab Indis amicis de horum lapidum facultatibus inquirens, intro sumptos, aut foris impositos mirifice venenis & toxicis resistere intellexi, cordis affectibus auxiliari, tineas ventris expellere, & eorum puluerem vulneribus sagittarum toxico illitarum vtilissime inspergi. In summa hæc lapidem alexipharmacum esse perniciosissimi illius toxici quo sagittas suas illinunt, ad sese mutuo conficiendos, atque etiam nos Hispanos, quorum plerique, post vehementes cruciatus & furores mortui sunt, nullum auxilium inuenientes: tametsi in sublimato vulneribus insperfo nonnulli leuamen senserint: verum si toxico recenti illita sagittæ sint, præsentaneam perniciem adferunt, nec sublimatum prodest.

EX animalis igitur quod primum secuimus bursula, nouem lapides exemimus, qui Naturæ beneficio istic creati videntur ex salutiferarum illarum herbarum succo, quæ in bursulam illam congeruntur. Secuimus & alia huius generis animalia, quæ confeceramus, in quibus omnibus lapides inuenimus, plures aut pauciores, pro animalium ætate.

OBSERVANDVM autem est, sola quæ pascuntur in montibus animalia, lapides istos præstantes generare: nam quæ in planis pabulum sumunt, vt herbas minus salubres depascuntur, sic etiam lapides eorum, tametsi vtilis, iis viribus non pollent, quibus ij præditi sunt qui ab animalibus in montanis degentibus eruuntur.

COEPI MV S iis vti eo ordine quem in tuo libro docuisti, & aduersus eosdem etiam morbos, in quibus sanandis mirabiles eorum effectus experti sumus, quos longum esset referre. Quæ omnia tibi accepta referre debent non modo Hispani, sed etiam vniuersus orbis. Quantum ad me atti-

net, vt

net, vt aliquam animi gratitudinem ostendam pro beneficio accepto, opera Ioannis Antonij Corci, diuitis mercatoris, duodecim ex iis lapidib. mitto: si eò peruenerint, eos in multis morbis experiri poteris. Eiusdem opera, an eos acceperis mihi significare poteris; etiam, quæ uoles in tuam gratiam faciam, imperare, quoniam tui sum obseruantissimus.

NUNC capsulam accipies in qua Phaseoli genus inuenies, quod Martij initio tantummodo serendum erit, ne frigore ledatur. Planta est fabæ similis, minor tamen, fructu in siliquis ferens. Seni huiusmodi fructus (fabas virides sapiunt) cum sale manducati, validè bilem, mediocriter pituitam, & sine molestia hydropicorum aquas euacuant: eosdem effectus præbent sicci triti & ex vino sumpti: sed cibum paratum habere conuenit; quia si validius quàm necesse sit, purgent, cibo sumpto earum uehementia ilico infringetur.

Phaseolus
Peruanus.

[Ex Hispaniis missum fuit Imp. Maximiliano II. felicis. memoriz, anno ante quàm nobis adimeretur, Phaseoli genus, colore Macounæ simili, sed planiore longioreque forma, & hilo non admodum magno. Huic nomen adscriptum erat Haba de India, id est Faba Indica: tottè id erit quod hoc loco ab Auctore describitur.]

PLANTAM etiam quandam hic in planis nascentem gramini modo, magnis facultatibus præditam: siquidem eius decoctum gargarisatum, rheumatismis, gutturis phlegmonibus, aliisq; vitis auxilio est: manducata, multam pituitam educit, ideòque morbis superioribus, & capitis doloribus utilis. Denominationem à me sumpsit hæc plāta, quòd mihi familiaris eius vsus sit, & aliis, vt vtantur, consulam: cuius facultates me docuit quidam Indus in stirpium cognitione admodum versatus.

Planta graminis similis.

FRUCTVM item arboris cuiusdam, quæ solummodo in hac prouincia nascitur, Ilicis magnitudine, cortice Cerri agylopi simili, foliis fraxini. Magnis viribus pollet: nam corticis eius puluis vulneribus inspersus, ea mundat, deinde carnem generat, & perfectè curat. Dentes eodem puluere fricati stabi-

Molle, cuius antè mentionem feci, describere uideatur.

cati stabiliuntur, gingivæ abscedentes sanantur. Foliorum decocto intincti panni, & calidi vulneribus, aut pulveri corticis illis insperso impositi, curationem eorum accelerant, & humorum eò defluxum prohibent. Ex ea manat liquor odoratus, quem etiam fructui adiūxi, suffitibus idoneus ad multos capitis morbos, & emplastris utilis.

Ex eius fructu salutiferam admodum potionem Indi conficiunt. Eum istic seri & nasci velim: nam tibi delectationem adferret, ob eas quibus prædita est hæc arbor facultates, tum etiam quia novum arboris genus est, & omni tempore odoratum.

Fructus ulcerarius.

INDUS quidam Aethiopissam meum mancipium, malignis ulceribus & inueteratis vexatam, pulvere cuiusdam fructus iis insperso, ea mundavit, exesa putrida illa carne, deinde eundem pulverem cum ellychnio ulceribus sanis imposuit ad carnem generandam, vlcusque ad cicatricem perducendum. Erat verò is fructus in insula Margarita, vbi mancipium curandum dedi, admodum vulgaris, sic vt eo vulgarter vescantur, magnitudine Assyrii mali, nucem Persice mali nuci similem continens, cuius concremate pulvis ad ea que nunc enumeravi, utilis est. Illud verò admiratione non caret, nucleum qui hac nuce continetur, adeò noxium esse, & deleteria facultate præditum, vt seu vir, siue animal eo vescatur, presentaneam mortem sibi moliatur, cui nullo remedio occurri potest, tamquam sublimatum aut corrodens aliud medicamentum sumpsisset.

Planta sanguineos sudores excilians.

IN vrbe Posto, vbi aliquot annis vixi, omnis generis morbos Indus quidam curabat, solo cuiusdam plantæ succo artubus & parti affectæ illito. Aegros deinde stragulis egregiè tegebat ad sudorem prouocandum: sudor è partibus illitis emanans, merus sanguis erat, quem lineis pannis abstergebat; atque ita in curatione pergebat, donec satis sudasse putaret, optimis interea cibus eos alens. Eo remedio multi morbi de-

AD D. NICOLAVM MONARDIS. 81

morbi deplorati curabantur, imo egri iuniores & robustiores ab eius vsu fieri videbantur. Sed neque precio, neque precibus, neque minis vnquam efficere potuimus, vt eam plantam nobis demonstraret.

ARBOR quaedam hinc inuenitur materie spongiosa, ex qua Indi numquam ignem struent, tametsi quis illis mortis periculū minitetur: aiunt enim, quotquot ad eius flammam siue ignem accedunt, aut quos solummodo fumus pertingit, in re venerea impotentes fieri.

Arbor venereos stimulos domans

TUMORES in pedibus & cruribus ex frigidis humoribus orti hic curantur herba quadam Centella nuncupata: siquidem ea trita, tumoribusq; imposita, ilico pustulas excitat, è quibus multus humor effluit, donec tumor omnino resoluetur. Sapius istas euacuationes inter Indos fieri, & nonnullos Hispanos eis vti vidi.

Centella, & eius facultates.

ANNO 1558. in vrbe D. Iacobi, quæ est in prouincia Chile, quidam Indi captiui suras sibi amputarunt, & eas assas, præ fame, ederunt, & (quod mirabile dictu) cuiusdam plantæ folia vulneribus imponentes, ilico sanguinē sistebant.

HERBÆ & arbores Hispanicis similes, admodum pauca hinc inueniuntur, quia solum eas non alit. In Hispania noua (cū primum in nostram potestatem redacta est) multæ arbores & plantæ Castellanis similes inuentæ sunt, tum etiam aues & quadrupedes.

INVENIUNTUR hinc Colubri humana magnitudine, nulla feritate metuendi, nec cuiquam nocentes. Aranei mali citri magnitudine, admodum virulenti. Buffones pluit Hispanicis non minores, quos Indi assatos edunt, vt & plerasque alias immunditias.

Colubri.

Aranei.

Buffones.

PROXIMIS huic continenti insulis, tam multi, tantiq; vultures inueniuntur, vt pecudes deuorent, ob custodiū, qui Aethiopes sunt plerumque, negligentiam.

Vultures.

VNA verò res me in admirationem rapit, vaccas in

f

montibus

montibus educatas, si in plana deducantur, omnes emori. Est mihi amicus qui trecentas vaccas in plana traduxerat, ille aliquanto tempore nihil depascentes paulatim defecerunt, ut ne una quidem intra mensem ei viua relicta sit: omnes autem trementes & tabescentes moriebantur. Adferebant nonnulli causam naturalem, cum in montibus frigidissimis, ubi singulis diebus pluit, educatae essent, calorem illum planitiei, in quam nulla vnquam pluuia decidit, ferre non potuisse, & mutatione illa subita ab extremo frigore, in extremum calorem, mortuas esse. Etenim consideratione dignum est, quod in planitie illa, quae octo dumtaxat miliaribus ad montes vsque patet, in longitudinem vero plus mille miliaribus porrigitur, nunquam pluerit, in montibus autem illis vicinis pluat quotidie.

SUPERIORE Octobri venit ad nos affinis meus Alphonsus Garcias, strenuus miles, qui se verum Alexipharmacum inuenisse ait aduersus perniciosum illud toxicum quo Cannibales in bello & venationibus vtuntur (sola enim ferrina & humana victitant,) deguntque, a Charças ad Chile vsque Peruanas prouincias.

Planta quæ
est alexi
pharmacum

EST vero ea planta, ut ait, foliis latis, plantagini Hispanica haud absimilibus, quæ trita & vulneribus imposita, venenum extinguit, & à symptomatis illis liberat quæ toxicum generare solet. Pro magno thesauro aestimant Hispani, eam plantam se inuenisse, quoniam illius præsidio tuti, hostes suos Indos non ita metuent, qui dumtaxat illis formidabiles erant, toxici illius præsentaneam mortem adferentis causa: infinitos siquidem Hispanos trucidarunt, quos tamen esui aptos negant & duriore carne esse, nisi trucidati tres aut quatuor dies prius macerentur.

NASCITUR autem eadem regione, ubi fit toxicum, & (tametsi credam aliis etiam locis inueniri) voluit Deus eo loco remedium patefacere, vnde perniciæ adfertur.

HÆC omnia eò scripsi, vt cōsideres apud te, quàm multæ plantæ his similes in nostris Indiis nascantur, quæ nobis ignotæ sunt, quoniam Indi neque eas, neque earum facultates nobis patefacere volunt, etiamsi nos morientes videant, aut in carcerem coniiciantur: quòd si quædam ex prædictis, & aliæ nonnullæ nobis innotuerunt, ab Indicis mulieribus eas edocti sumus, quæ Hispanis, libidinis gratia, sese commiscen-tes, omnia quæ sciunt aperiant.

VERVM prolixior esse nolo, quòd ignorem an hæc epistola ad te peruentura sit: quam si peruenisse intellexero, prolixiores dabo de facultatibus aliarum plantarum, & animalium, & de aliis rebus hîc nascentibus, quæ tibi delectationem adferent, quandoquidem harum rerum es adeò studiosus. E Lima in Peru ad 26. Decembris 1568.

Tui studiosissimus

Petrus de Osma & Xarayzeio.

TAMETSI mihi ignotus sit qui has ad me dedit; videtur tamen naturalium rerum studiosus, ideoq; mihi amplectendus. Nam vt militis munus est, perpetuò in armis versari, sanguinem profundere, & alia militaria munia exercere; laudandus est qui plantarum cognitionem, earumq; facultates inquirat. In quo Dioscoridem imitari videtur, qui cum militaret in exercitu Antonij & Cleopatrae, quocumque tamen perueniebat, plantas, arbores, animalia, fodinas, & alia præterea Naturæ miracula inquirebat, ex quibus sex illos libros qui toto orbe celebrantur, composuit, vt maiorem laudem scribendo sit consecutus, quàm si bellica virtute multas vrbes sub imperium suum subegisset. Itaque multum huic viro debeo, cum propter eam quam de me concepit opinionem, tum eorum quæ ad me misit gratia, mihi certè gratissima. Illi scribam, vt nobis plura ex ea regione mittat.

Lapis Bezar
Peruanus ab
Orientali
differt.

P L A N T A R V M quas ad me misit, facultates experiemur, & semina suo tempore seremus. Lapidés Bezaares, ab Orientalibus mihi differre videntur: nam in superficie sunt perpoliti, & coloris ex cinereo obscuri, & sub duabus veluti testis aut crustis materiam quandam albam continent, quæ dentibus attrita, mera terra est insipida, potiùsque infrigidare, quàm calefacere videtur. Fabæ magnitudine plerumque sunt: inveniuntur tamen magni & parui, qui magna ex parte sunt planiores. Ego vnum comminui, eiusq; puluerem adolescenti, quem venenum hausisse dicebant, propinaui, & nescio an huius pulueris, aliorumue medicamentorum beneficio, sanatus est. Illius periculum in aliis morbis faciam: & quidquid de hoc, tum aliis medicamentis noui experiemur, in tertio huius historiae medicamentorum volumine describemus, in quo magna arcana continebuntur, quæ magnam omnibus oblectationem adferet, & præsertim agris, qui abs illorum facultatibus curari debebunt.

Q V I D Q V I D verò in hac historia scripsi, aut ab iis didici qui ex illis regionibus venerunt, aut ex eorum temperamentis collegimus, aut ipsa experientia nos docuit.

I L L V D verò animaduertere oportet, omnia quæ ex nostris Indiis adferuntur, magna ex parte calida esse, & sub hoc temperamento eis vtendum, si quis illa sumere volet.

F I N I S.

I N D E X

INDEX ALPHABETICVS

IN LIBRVM DE SIMPLICIBVS
medicamentis ex Occidentali India delatis,
quorum in Medicina vsus est: auctore D. Ni-
colao Monardis.

A.		Caraña, & eius facultates	6,7
Aiotochtli	pagina 54	Carbunculis medetur Tabaco	21
Alexipharmacum est Tabaco	21	çarçaparilla & eius historia	36
Ambarum colliquatum	3	eius delectus, nominis occasio,	
Ambar griseū 9 est Bitumē, ead.		& præparandæ apud Indos ra-	
non est sperma Balenæ	10	tio	ibidem
eius delectus & facultates	10	Altera præparandæ ratio, &	
Emplastrum ex eo	11	vtendæ modus	37
inebriat	12	çarçæ syrupus, & vtendi ratio	39
Animal lapidē Bezar gignēs	76,77	çarçæ puluis, & vtendi ratio	39
Anime	3,4	çarçæ aqua	39,40
Aranei	81	vnde inferatur	40
Arbor venereos stimulos domans	81	eius historia, & exhibendæ ra-	
		tio 41 ex ea catapotia	42
Armadillo	52	Carlo sancto, eius descriptio, nata-	
eius facultates	ibidem	les, & facultates	73
Anisum	23	eius decoctum	74
Articulorum dolori Tabaco pro-		Cassia solutiua, eius delectus &	
dest	20	facultates	57
Auellanæ purgatrices, earum hi-		Catapotia pro sterilibus	11
storia & facultates	58. & 59	Centella, & eius facultates	81
Axi.	68	Cenadilla, & eius facultates	71
B.		Charabe, & eius natales	3
Balsamum, & eius extrahendi ra-		China 33 eius historia, na-	
tio 13 æstimatio & vsus 14		tales, vsus, & præparandæ ra-	
interius assumptum, foris ad-		tio. 34 Aquæ Chinæ sumen-	
ditum, & cheirurgicis medica-		dæ modus ibid. eius faculta-	
mentis additum	15. & 16	tes & temperamentum	36
putius	17	Cicinum oleum	7
Balsami arboris historia	17	Colubri	81
fructus	ibidem	Contrayerua	28
Banguæ	23	Coyal	3
Ben magnum & paruum, atque		Copalcahuie	4
earum facultates	59	D.	
Bezar lapis	76	Draconis arboris fructus	54
eius facultates	78	eius historia	ibidem
Bitumen, & eius facultates	9	Dragonal	55
Buffones	81	E.	
C.		Emplastrum ex ambaro	11
Capficum, eius forma, historia, &		Emplastrum stomachicum	6
facultates	68	f 3	Encu-

I N D E X.

Encubertado	52	pulvis, & catapotia	66
Erysipelatis curatio	72	Medicamentum ad ignem sacrum	72
F.		Medicorum disceptatio de origine morbi Gallici	30
Fabæ purgatrices, & earum facultates	60	Molle, eius historia, natales & facultates	46, 79
Fructus ad bilem, & eius facultates	58	Morbus Gallicus	18, 29
Fructus dysentericus ex Quito	55	Neapolitanus	29
Fructus ulcerarius	80	N.	
G.		Naphtha	9
Gangrænis medetur Tabaco	21	Nephritidi Tabaco prodest	20
Guacas.	77	Nicotiana	24
Guayacan 28 & eius historia	30	Nuclei Pinei purgantes, eorum descriptio & facultates	60
eius decoctum atque vsus	31	O.	
Guayaci facultates, & Serapium ex eo	32	Ocoçol	12
Guacatane, & eius facultates.	75	Oleum cicinum	7
Guayaquil	40	eius facultates	ibid.
Gummi ad podagram, & eius facultates	55	Oleum ex Liquid-ambar	13
H.		Oleorum eliciendorum ratio	7
Herba Ioannis infantis: eius historia & facultates	27	Oleum ficus infernalis	7
Herba Reginæ	24	Opium	23
Herba sancta	24	P.	
Hyuourahé, eius historia & facultates	33	Pauame & eius historia	43
L.		delectus, temperamentum, & facultates 44 eius decocti parandi ratio	ibidem
Lacerti Caymanes	51	Perebecenuc	24
Lacerti magnitudo ingens	ibid.	Petum, & eius genera duo	24
Lapis Præsius	49	eius natales, & facultates	27
Lapis Tiburonum, & eius facultates	50	Picielt	18
Lapis Caymanum, & eius facultates	51	Pilulæ famem, sitimque sedantes	23
Lapis Sanguinalis, & eius facultates	51	Pinipinichi	64
Lapis rimas pedum curans	52	Piper	67
Lapis nephriticus, eius varia forma, & facultates	49	Phaseolus Peruanus	79
Lignum nephriticum	48	Planta gramini similis	ibid.
Lignum aromaticum	48	Planta sanguineos sudores excitans	80
Lignum Indicum	30	Planta quæ est alexipharmacum	82
Liquid-Ambar, & eius facultates 12, 13 oleum ex eo ibid.		Polypo Tabaco prodest	22
Lues venerea	28, 29	Præsius lapis	49
M.		Q.	
Manati piscis	50	Quimbaya radix	67
Mechoacan, & eius forma	66, 67	R.	
eius facultates, exhibendi ratio,		Radices venenis aduersantes	17
		Radix Quimbaya	67
		Radix S. Helenæ, eius historia, natales, &	

I N D E X.

tales, & facult.	74		
Raphanus	23	Tabaco	18
Resina Balsami facultatibus præ-		eius natales &	
dita	17	facultates ibid.	
Resina Carthaginiensis, & eius fa-		Serapium ex	
cultates	ibid.	co	19
Reticinus Americus	8. & 9	cruditatibus ventriculi	
S.		prodest ibid.	
Sanguis draconis : & cur sic di-		alexipharma-	
ctus	54	cum est	21
eius historia, & fa-		eius experiendi	
cultates	ibid.	aduersus venena occasio	21
Sassafras	43	eius vsus Indis frequens	22
quæ & Pauame		Tacamahaca, & eius facultates	5
ibid.		Tattou	54
eius historia	44	Tiburton piscis	50
Scabies Hispanica	29	Toçot-guebit	4
Serapium ex Tabaco	19		
Serpigo Indica	29	V.	
Solanum furiosum	23	Vteri suffocationi Tabaco pro-	
Succinum non est lachryma	4	dest	20
Sulphur Nicaragnanum	72	Vulneribus recentibus medetur	
Sulphur Quitense, & eius facul-		Tabaco	21
tates	ibid.	Vulneribus animalium	21
		Vultures	81
		X.	
		Xelochopali	4

F I N I S.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pag. 10. versu 29, in farcti 13. 31, imitationem 25. 3, rapi cupit. tum è 4. quæ app. pronounciatarum. 35. 30: Febribus 38. 28, consumptionem, 51, 32, Panamam.

Londini emi anno 1579. in Mercatorum porticu de Gallo nauclero Phaseoli genus, quod è Brasiliæ Noui orbis prouincia aduectum assererat. Nostro vulgari maior est is Phaseolus latiorque, nec minus colore variat: etenim nunc flauus est, aut omnino niueus, modò ater, aut purpureus, aut albis purpureisque maculis distinctus. De simili plantam refererat, qualis Europa est, nostrumque saporis gratia & bonitate longè superare, si eodem modo decoquatur.

Eius iconem ad viuum expressam, in Herbariæ rei studiosorum gratiam ad huius libelli calcem (quoniam suo loco inseri non potuit) reponendam curauimus. Pertinet verò ad finem Annotationum in cap. de Fabis purgat.

